

BÖRZSÖNY? HELIKON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VII. évfolyam 8. szám, 2012. augusztus

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."



"A juhásznak jól van dolga" (Glázovits Sándor gyűjteményéből, részlet)

Tartalom:

3. o.: Órhajóim: 6. szonett; (Ketykó István szonettjei édesanyja emlékére)
4. o.: Szíriusz; (Pongrácz Ágnes verse)
6.-28. o.: Az újjáépítés és a fellendülés századai III. : Erdők és vizek; (dr. Koczó József képes helytörténeti írása)
30. o.: Még...; (Csáky Károly verse)
32. o.: Három haiku; (Szűk Balázs verse)
34.-36. o.: Hétköznapi történelem; (Kovács T. István írása)
38. o.: Kolomp, vagy kovász; (Székács László verse)
40.-42. o.: Lilaköd; (Kő-Szabó Imre írása)
44.-45. o.: Július végi töredékek; Kitántorgó; Ott leszünk; (Végh Tamás versei)
46. o.: Amelia; (Szajbely Zsolt írása)
48.-49. o.: Különleges olvasmányaim: Defeneztrációk; (Kovács T. István írása)
50. o.: Emlékezés egy füstifecskére; (H. Túri Klára verse)
52.-55. o.: A baba; (Petrozsényi Nagy Pál írása)
56.-57. o.: Kötetlenség; Szól a dob; Van remény; (Horváth Ödön versei)
58. o.: Tehéncsorda; (B. Tóth Klára írása)
60.-61. o.: Egy tanyaközpont iskolája; (Pribojszky Mátyás írása)
62. o.: Homályból; (Dobrosi Andrea verse)
64. o.: Csillagfa; (Elbert Anita verse)
66. o.: A délibáb nem látszik közelről; (Hörömpő Gergely verse)
68.-75. o.: Bemutatjuk: Glázovits Sándor kolomp, csengő, pergő, juhászkampó és pásztorbot gyűjteményét;
76.-82. o.: Emléktáblák, emlékhelyek az Ipoly mentén: Zs. Nagy Lajos-emlékek Zsély községben; (Csáky Károly képes megemlékezése)
84.-87. o.: Programajánló;
88.-89. o.: Könyvajánló;
90.-91. o.: Hírek;
92.-93. o.: Minimálok: Ez (is) én voltam? Egyszer?; Vevők; (Bozgor Elian írásai)
95. o.: Impresszum;

E havi számunkat a Honton élő Glázovits Sándor kolomp, csengő, pergő, juhászkampó és pásztorbot gyűjteményének képeivel díszítettem. Köszönet a képek készítésének és közlésének jogáért, s remélem, egyszer egy még bővebb, nagyobb számú gyűjteményről is beszámolhatok majd. Ha ehhez Önnek is van egy-két tárgya odahaza, kérem, ne késlekedjen, juttassa el Sándornak, aki bizonyára hatalmas örömmel fogja fogadni, s a lehető legjobb helyet fogja biztosítani az Ön tárgyának is a gyűjteményben! Mivel nem netezik Sándor, így jelezze felém eme szándékát, továbbítom! A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Ő r h a j ó i m

Szonettek édesanyám emlékére

6.szonett

*Az álmok arany-hídján megállott -
jéghideg korlátok szorították ;
a napok vaskézzel fogták torkát
kemény hite eltörött , szétmállott.*

*Miért is nem kereste férfiak
kinyújtott kezét ...? - negyvenegy évét
tette a képzelt oltárra - békét
kehelyből - gondolta - csak így ihat.*

*Bár szédült a templom rossz padjain
hat szempár kísérte mégis egyre;
nézte, hogyan ballag fel a hegyre,*

*hol golgotája szomjas vágyain
szivacsot mártott fanyar ecetbe
s kínálgatta magát epekedve.*

PONGRÁCZ ÁGNES

Szíriusz

A halál suhant el mellettem

hétfőn éjjel

és én kedden reggel
riadtan néztem
a szőnyegen heverő
kártyalapot

miért éppen ez

miért éppen ez a sötét-árny-kép
esett ki
fejem fölül
a pakliból

talán
csak az ősz üzent

a nyár végi hőségben eltikkadt levelek
remegve hullottak le a fákról

nekik már nem ragyog Szíriusz

s nekünk vajon lesz-e még színes élet

a világ is elmúlik egyszer
jön a tél
és e dermedt hangulatban
majd ki emlékszik arra
hogy valaha illatos jezsámen virágot
borzolt a szél

2012. augusztus 30.



Kutyanyakörvek

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Az újjáépítés és a fellendülés századai III.

Erdők és vizek

Fahasznosítás

A Börzsönyben és környékén megtelepült emberek megélhetését az erdő és a bányászat már a régmúltban meghatározta.

Fában bővelkedik a megye, nincs olyan helysége, mely tüzelőben szücséget szenvedne – olvashatjuk Fényes Elek országleíró munkájában.

Palugyay Imre hasonlóan vélekedik Hont megye erdőségeiről: Fa bőséget mutatja ama körülmény, miszerint alig van helység e tekintetben hiányt szenvedő. A megye alsóbb tájain tölgy, bikk, szil, gyertyán, hárs, nyár, fűz – a fentebbi részeken különféle fenyők léteznek.

Az Esterházyak – leginkább herceg Esterházy Antal – a XVII. század végétől és a XVIII. század elejétől fogva Ipolypásztó uradalmi központtal nagy kiterjedésű, kb. 18 000 katasztrális holdnyi erdőbirtokot kezeltek, Ipolypásztó – Márianosztra – Kóspallag – Szokolya – Diósjenő községek határaiban. Ennek egyik területe volt a mai diósjenői erdők egy része. A gondos kezelést az 1805-ben már létező, precízen működő szervezeti hierarchia is jól példázza, hiszen a teljes területet egy kerületi főerdőmester felügyelte, egy erdőmester, három főerdész és tizenhat alerdész segítségével.

Az erdőket 120 és 50 éves vágatási forgásban (fordaszak) ölfának vágatták, s a kitermeléshez morva, német, porosz telepeseket hoztak be külföldről, akik modern fadóntési módszereket honosítottak meg munkájuk során.

1868-ban az ipolypásztói uradalom eladásra került, és több részre bomlott.

A Borovszky-féle megyemonográfia szerint Hont vármegye gazdaságában az erdészet a földrajzi viszonyok következtében mindig előkelő helyet foglalt el. Az összes erdőterület a XIX. század első felében 144 724 holdat tett ki. A vármegye különös gondot fordított az erdészetre: a közgyűlések számos intézkedést tettek az erdők pusztításának megakadályozására.

Ugyanakkor szóvá teszi a szerző, dr. Heller Farkas, hogy az erdők fontosságát korábban nem tudták kellően megbecsülni, a termelési ág nem részesült megfelelő gondozásban. A pillanatnyi haszon kedvéért sok szép erdőt vágtak ki, a meghagyott erdőrészek kezelése pedig az erdőtörvény megalkotásáig sok kívánnivalót hagyott hátra. A törvény hatályba lépését követően az erdők túlnyomó részét rendszeres üzemterv alapján szakképzett erdészek kezelik. A kötetlen birtokokat alkotó erdők kezelése, melyről az erdőtörvény nem intézkedett, a törvény megszületése után sem kielégítő. Korán legeltetnek, és nagyrészt csak a természetes sarjhajtásból való felújításra hagyják azokat.

A vármegye területén lévő erdőségek kiterjedése 1904-ben 78 841 hektár. A mérsékelt éghajlat következtében a fajok tenyésztése jó, az erdők állaga igen szép, és jó minőségű, lassú növésű faanyagot szolgáltat.

Az erdőségek javarésze kötött birtok, ennek megfelelően az 1879. évi XXXI. törvénycikk értelmében, rendszeres gazdasági üzemterv alapján szakképzett erdőtisztekkel kezelendő. Területe 55 096 hektárt tesz ki, az összes erdőterület közel 70 %-át, míg a magánjellelű, rendszeres, szakszerű kezelésre nem kényszerített terület 23 745 hektár, mintegy 30 %.

Az állam beavatkozásának jótékony hatása nemcsak a feltétlen erdőtalajokon lévő erdők állandó fenntartásáról való gondoskodásban, továbbá a kötött erdőbirtokok rendszeres és szakavatott kezelésének meghagyásában nyilvánul meg, hanem abban is, hogy az állam bizonyos átalányért saját szakközegeivel kezelte a községi és némely más erdőket is, valamint a közbirtokosságok és a volt úrbéreszek osztatlan tulajdonában levő, közösen használt kopár területeket, melyeknek gazdasági ügyviteléről ugyancsak törvény

gondoskodik (1898. évi XIX. tc.). Hont vármegye az országban elsőként rendelte el a kopár területek befásítását, még a törvény hatályba lépése előtt.

A kézikönyv szerint vidékünkön, a Börzsöny hegyeiben az erdőségek uralkodó faneme a bükk, fenyő (!) és a tölgy, a felújítás többnyire a megye talaját kedvelő akáccal történik.

Az erdőtulajdonosok között első helyen a legkiterjedtebb erdőségekkel rendelkező egyházi testületek állnak, majd utánuk a hitbizományi uradalmak és a közbirtokossági erdők következnek. A törvényhatósági erdők hányada jóval kisebb, s mind az állami, mind a közalapítványi erdők kisebb területet foglalnak el.

1848-ig nem különült el a jobbágyok közössége által használt és a földesúri erdő. A jobbágyok a fából a faizási jog alapján részesedtek. Az 1870-es évek elején hasították ki az úrbéres, jobbágy- és zselléregedőket, és megalakultak a közbirtokosságok. Az erdőterületen ezek után a földbirtokosok és a faluközösségek osztoztak.

Az úrbéres erdők használata a tulajdonosok között az erdőjog alapján oszlott meg. Egy-egy családnak átlagosan 2-3 joga volt, s az Ipoly völgyében egy jog után évente 1 m³ fa illette meg a tulajdonost.

A községi úrbéresség élén elnök állt, akit a közgyűlés választott a pénztárnokkal és jegyzővel együtt. Az erdők használatát szakmailag az erdész (jáger) irányította. Ő felügyelte a kitermelést, felújítást, pótlást, telepítést. Az úrbéresség fizetett alkalmazottja volt az erdőőr (csósz). Az úrbérességen belül működött minden faluban az erdőbirtokosság és a legeltetési társulat.

A XIX. századból néhány község határából szénéégetésre utaló helynevek maradtak fenn: Bajta erdőségében a szénéégetés emlékét őrzi a Szénéégető-völgy (1865); Ipolyság határában Szénéégető, mely a Nagyszilvás erdőnek kiirtatott puszta helye, a fából szenet égettek (1864).

Az erdőségekben kitermelt fa elsősorban tüzelőként, építőanyagként, közlekedési- és tárolóeszközök (szekér, szán, hintó, kád, hordó, véka stb.) valamint szerszámok és bútorok alapanyagaként szolgálta az itt élő emberek javát. A felesleget régebben is értékesítették, így a fakereskedelem is számottevő volt. A fák kivágását, döntését a favágók, feldolgozását ácsok, asztalosok, bognárok (más néven: kádárok, pintérek), szerszámkészítők végezték.

A fakereskedésben kimagasló szerepet töltött be idősebb Luczenbacher Pál, aki a család által alapított üzletet Szobon jelentősen felfuttatta. Már a XIX. század közepén messze földön híres volt a szobi telep. Az itt létesített fűrészmalom, hajógyár már 1848 előtt számos munkást foglalkoztatott.

Erdei vasutak

A XX. század elején a Börzsönyben jelentős fakitermelést végző uradalmak, vállalkozások csak meglehetősen primitív eszközökkel tudták megoldani a faanyag elszállítását. A rönköket meredek hegyoldalokról kellett közelíteni a rakodó helyre. Erre a célra több helyen csúszdát építettek, vagy a vendégmunkások által behozott *román szánkót* vették használatba. A völgyekből aztán úttalan utakon, lovas vagy ökrös fogatokkal szállították tovább a fát.

A századfordulón Nagy-Börzsöny határában az esztergomi érsekség – ahogy helyben emlegették: a Primácia – 5580 katasztrális hold erdőterületet birtokolt. A fakitermelést házilag végezték, a rönköket szekerekkel fuvarozták le a szobi vasútállomásra. 1907-ben a Primácia és a Schanczer Fakitermelő Vállalat szerződést kötött, melynek értelmében a vállalat Ipolypásztó és Nagy-Börzsöny között 600 mm nyomtávolságú iparvasutat létesít. A gazdasági vasút a szerződés lejártakor, 1920-ban teljes felszerelésével az érseki uradalom tulajdonába megy át. Mivel a nyomvonal egyéni gazdálkodók földjeit is érintette, bizonyos kisajátítások elengedhetetlenné váltak. A gazdák tiltakozásul kivonultak földjük védelmére, amiért a hatóság csendőröket vezényelt ki a munkálatok biztosítására. A megmozdulás elhárítása során a csendőrség a tömeg közé lőtt, három gazda holtan maradt a helyszínen! Ezzel az ellenállás megtört, a kisvasút építését 1908-ban befejezték.

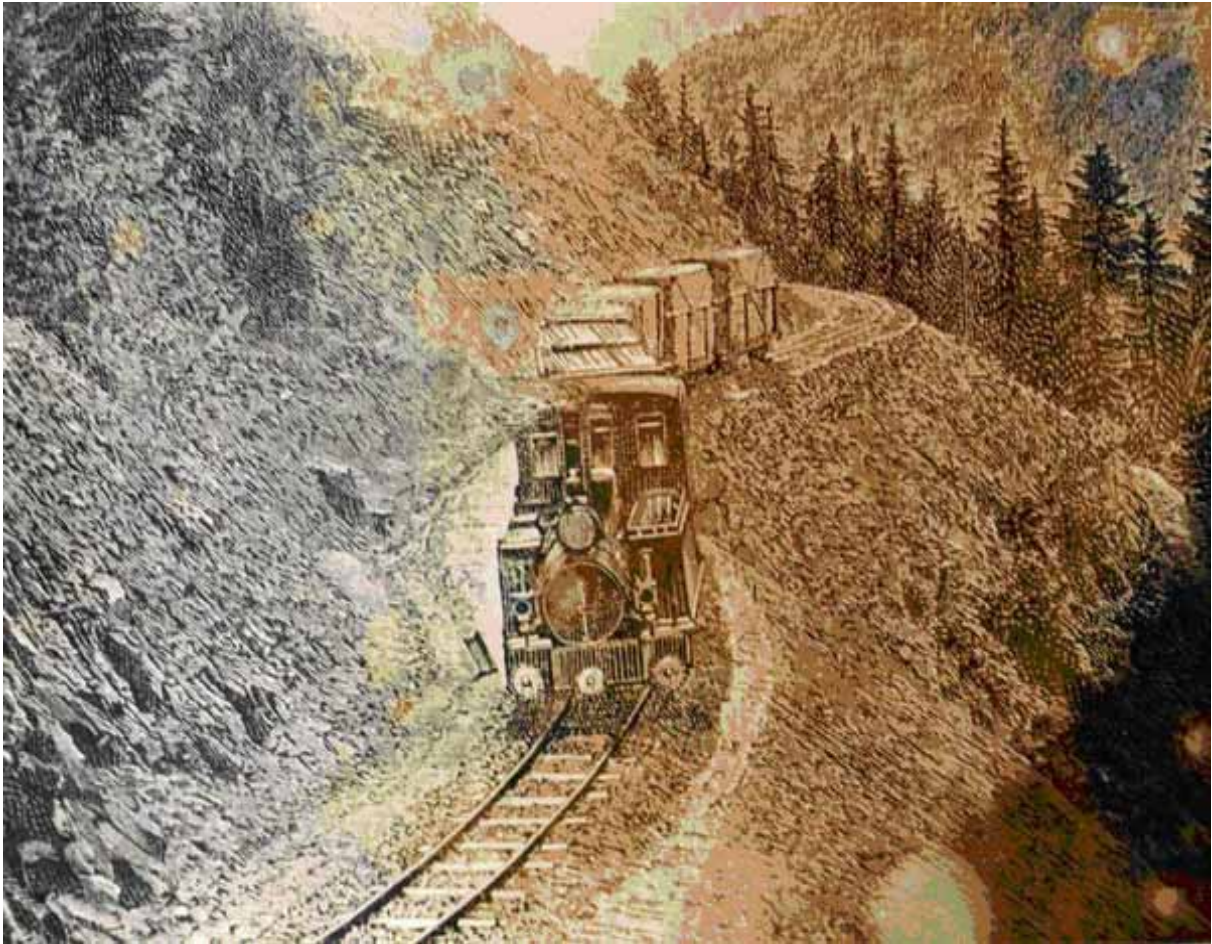


A „madzagvasút” ezen az ártéri hídon is átvezetett

Az Ipolypásztó – Nagybörzsöny közötti szakaszt a Nagybörzsöny – Kisirtáspusztá – Ökrész-kert vonal építésével folytatták. Az 1910-es évek elejére a már lefektetett vágányok mentén húzódó erdők állománya kimerült, új területeket kellett feltárni. A Börzsöny-patak – Kovács-patak vonal építését 1911-ben kezdték el, a Kovács-patak – Fagyosasszony 2 km-es leágazását 1918-ban fektették le a Jágerkút-környéki erdő faanyagának elszállítására.

A vasúti kocsik vontatására lovakat használtak. A vágás helyéről fogatokkal, az ilyen eszközzel megközelíthetetlen helyekről pedig továbbra is emberi erővel, román szánkóval vagy csúszdával eregették le a fát a kisvasúti felső rakodóra. A felső rakodóról az átrakóhelyre lóréval, az átrakóhelyről az ipolypásztói vasútállomásra karucával fuvarozták be a fát. A lóré kéttengelyes, a karuca négytengelyes kocsik voltak. A felső szakaszon mindegyik lóréhoz egy főlórés tartozott. Ők végezték a lovak ápolását, ők hajtották a lovakat, megszabták a terhelést, lejtmenetben a lórét fékeztek. 1919-től, miután az Ipoly határfolyóvá vált, az erdei vasút csak a vámosmikolai országútig szállította a fát, ahonnan fagáz üzemű teherautókkal fuvarozták tovább Szobra.

1922-ben kezdték el a Kisirtáspusztát a Márianosztrai-kőbányával összekötő 13 km hosszú 760 mm-es nyomtávú szakasz építését, amely közvetlen kapcsolatot teremtett a szobi vasútállomással. A Csák-hegyi bánya kővének kitermelésére ugyanis már 1912-ben lefektették a Szobig húzódó 4 km-es sínpárt. Ugyancsak 1922-ben telepítettek kisvasutat Kisirtáspusztától Bezina-rétig, valamint Márianosztrától Bezina-völgyig. A két végponttól mért távolság ugyan nem volt több 100 m-nél, az 50 m-es szintkülönbség miatt azonban a leszállítást két rönk- és három tűzifacsúszdával kellett megoldani. 1924-ben aztán a két végpontot egy hurokvágánnyal összekötötték. Ettől kezdve a vontatást Kisirtáspusztá és a szobi MÁV állomás között egy gőzmozdonnyal végezték.



Börzsönyirtásról Szobra bányafát szállító szerelvény

A Kollár-völgyi 600 mm nyomközű, 3 km hosszúságú vonalat 1923-ban az érsekségi uradalom építette. A Hegyes-hegyi 760 mm-es, 5 km hosszú pályaszakaszt a Márer Benő és Társa Fakitermelő Vállalat fektette le 1926-ban. Az építési költségeket a vállalat fedezte, de árát a Primáciától faanyagban megkapta, így a vonal mindvégig az érsekség tulajdonában volt, használatáért a cég fuvardíjat fizetett. 1925-ben Kisirtáspusztán műhely és fűtőház épült.

1951-ig maradt fenn ilyen hosszúságban a Nagybörzsöny környéki hálózat. Ekkor megkezdték, és a következő évben befejezték az 5,5 km hosszú, 760 mm-es Kammerhofi-vonal építését. A környéken magasodó, majd 200 éves bükkállomány 30 000 köbméternyi faanyagának leszállítását motormozdonyokkal végezték. A Hosszú-völgyi vonalat – melyet az '50-es évek elején 760 mm nyomtávúra építettek át – 1957-ben meghosszabbították az erdészet nagybörzsönyi telepéig.

A kammerhofi állományt 1962-ig kivágták, a síneket 1963-ban fölszedték. Ezután folyamatosan elbontották a kizárólag fakitermelés céljára szolgáló vonalakat. Az 1960-as években a nagybörzsönyi erdészet területén jelentős hosszúságú szilárd burkolatú, illetve erdei feltáró út épült, a kisvasút teljesítménygörbéje pedig meredeken lefelé ívelt. Az addig erdei vasúton szállított 10-15 ezer köbméter faanyagból ezután mindössze 3-4 ezer köbméter került kisvasúti kocsira, amíg végleg el nem fogyott a szállítanivaló.

A kisvasút Nagybörzsöny – Nagyirtáspusztá közötti 8 km hosszú szakaszát a '60-as években a hétvégi turistaforgalom számára is megnyitották, majd a forgalom a kilencvenes években finanszírozási okok miatt szünetelt.

Az intenzív erdőkitermelést Kemence és Bernece-Baráti erdőségeiben is hátráltatta a primitív és nehézkes szállítási mód, ezért is született meg az az elhatározás, hogy a több százezer köbméternyi értékes faanyagot 600 mm nyomtávolságú erdei vasút segítségével fogják az érintett erdőterületekből kitermelni, elszállítani. A kitermelésre váró területek java három nagy völgyre: a Csarna-völgyre, a Kemence-patak-völgyre és a bernecei Nagy-völgyre, továbbá a belőlük kiágazó mellékvölgyekre összpontosult. Meglehetősen mostoha domborzati viszonyok között kellett a vasutakat megépíteni.



A turizmus szolgálatába állt kisvonat Nagybörzsöny – Nagyirtáspuszta között, 2006

A munkákat Kemence és Bernecebaráti községek lakói idegenkedéssel fogadták, mivel a nyomvonal kijelölése miatt értékes termőföldek kisajátítására került sor, másrészt a lakosság egy része fuvarozásból élt, és úgy vélték, hogy a kisvasút üzemeltetése ezt a csekély megélhetési forrást is megszünteti. Ez utóbbi félelem alaptalannak bizonyult, az intenzív kitermelés és az erdei vasút általi tömeges szállítás növelte a fuvarok számát, így az ellenérzések feloldódtak.

1910-ben a Wolfner-Schancier fakitermelő cég 12 éves szerződést kötött a nagy mennyiségű faállomány tarvágására, és az érintett erdőterületek kisvasúttal történő feltárására. A vasút építési terveit az Orenstein-Koppel mérnökár készítette. Elsőként a kemencei és a bernecebaráti völgyek vonalait fektették le.

Az erdei vasút kizárólag faanyag, kisebb mennyiségben saját használatra kibányászott kő szállítására létesült, de a szomszédos diósjenői erdészet területén mintegy 16 km hosszúságban üzemelő kisvasúti hálózat szárnyvonalai is a Királyháza-völgybe fuvarozták a feltárt erdőségek faanyagát. Személyforgalom csak a cég munkásainak szállítására korlátozódott, akik fölülhettek a lóvontatta járművekre. Személykocsit erre a célra nem állítottak be.

A nagy, olykor 80-100 méternyi szintkülönbség lehetetlenné tette a folyamatos vonalvezetést, ezért több különálló szakaszt is lefektettek, amelyek végpontjáról vagy csúszdán eregették le a fát, vagy egyszerűen ledobálták az alsó rakodóra. Mivel a fővonalak mindegyike végig lejtőben feküdt, a megrakott kocsik gravitációs úton, kézfékezéssel gördültek le a telephelyig, az üreseket pedig lovakkal vontatták föl. Ez nem kis teljesítményt követelt a vontatóktól, hiszen akadt olyan mellékvágány, ahol 120 ezrelékes emelkedőt kellett leküzdeniük.

A meredek lejtők állandó balesetveszélyt jelentettek, ezért a mellékvonalak egyes szakaszain homokkal fölszórt fasíneket alkalmaztak a fékezett kerekek jobb tapadása érdekében. Siklások, borulások, kisebb sérülések persze így is előfordultak, viszont mindössze egy súlyosabb szerencsétlenségről emlékezik meg a krónika. 1915-ben az egyik mellékvonalon megfutamodott a szerelvény, a hídról lezuhanó rakott kocsik maguk alá temették a fékezőt, aki a helyszínen életét veszítette.

A mellékvágányokon eleinte kéttengelyes bürkocsikat, a fővonalakon 4 tengelyes farámás, 1924-től vasvázás kocsikat használtak. Telefonösszeköttetés a végpontok között nem volt, csak az esztergomi érsekség létesített házi telefont 1929-ben Királyházáig, illetve Deszkápusztáig.

A második világháború után a motoros üzemre való áttérés keretében felújították a fővonalakat, a síneket kicserélték. A gépi vontatás 1947-ben a királyházi vonalon kezdődött, nem sokkal később a csarnavölgyi, 1954-ben pedig a bernecei fővonalon is leváltották a lovakat.

A '60-as évektől változott a koncepció. Egyes erdőterületek kimerültek, máshol feltáró utak épültek, ezután – egy rakodási fázist kihagyva – nagyteljesítményű teherautókkal szállították el a fát, a kisvasút forgalmát pedig rövid agóniát követően megszüntették.



Napjainkban kirándulók használják a megmaradt vonalszakaszt

Működése során a kemencei erdei vasút összvonal-hosszúsága megközelítette a 90 km-t, melyből az 1980-as évek elején történt megszüntetésekor mindössze 7,8 km maradt.

A fölszámolást szerencsére nem követte az egész vágányhálózat fölszedése, így a Kemencei Erdei Vasút egy megközelítőleg 2 km-es szakaszán – a turizmus szolgálatába állítva – 2000. július 29-én ismét megindulhatott a forgalom.

Vadászat és halászat

Meglepő, hogy Bél Mátyás történetföldrajzi munkája az erdők haszonvételéből a fát kihagyja. A körös-körül erdővel borított környék vadállományát azonban részletezi. A Börzsöny erdőségében a szarvasok, őzek, vaddisznók mellett található nyulak seregét említi, s úgy véli, nem véletlen, hogy az esztergomi érsek itt vadaskertet is létesített. Hasonlóan alkalmasak vadászatra Kemence és Bernece erdőségei, utóbbinál az erdei madarak gazdagsága külön kiemelhető. Mindhárom településen erdei patak folyik át, ezek rákokban, kövi- és más kisebb halakban bővelkednek. Börzsölynél említi szerzőnk, hogy a halászati lehetőség azonban jelentéktelen. A madarászat jövedelmezőbb lenne, ha szakértelemmel fognának hozzá. Az erdők haszonvételéből nem marad ki a makkoltatás és a legeltetés sem.

A Duna Ipoly melléki rengeteg erdőségeiben őzek, szarvasok, dámvadak csoportosan legelnek – írja Fényes Elek.

Palugyaynál is szinte szó szerint azt olvashatjuk, hogy a rengeteg erdőségekben, kivált az Ipoly közelében szarvasok, dámvadak, őzek nagy számmal tanyáznak. Farkas, róka ellenben kevés, medve egyáltalán nincs. Vízimadár mocsár hiányában szintén kevés, de annál nagyobb mennyiségben tenyésznek a házi szárnyasokat.

Pesty Frigyes adatközlői sem mulasztják el a vidék vadban való gazdagságát megemlíteni. Ipolyság erdeiben farkasra, rókára, szarvasra, őzre, dámvadra és nyúlra vadásznak. Többféle szárnyas állat szintén bőven puszkavégre akad.

Kemence erdőségében található Királyháza pompás fennsíkon elterülő vadászlakkkal és juhászati épületekkel. Elnevezését a monda szerint Mátyás király idejében nyerte, kinek itt vadász kastélya lehetett. A közeli Király-kút az épületektől mintegy félórányira fekvő, igen bővízü forrás. A monda szerint elnevezését ugyancsak Mátyás király idejében nyerte, ki a vadászatban kifáradván, e forrásból enyhítette szomját, és itt megpihent. Magosfa környéke vaddisznóban, szarvasban, őzben, farkasban és egyéb vadakban ugyancsak bővelkedik.

A szalkai Király-pástyáról azt tartja a monda, hogy dicső első királyunk kijárván ide vadászni, minthogy akkor még az egész Ipoly völgyét tölgyfaerdők borították – amit Tölgyes neve is igazol – lovaikat a víz melletti tisztáson legeltették.

Heller Farkas miniszteri fogalmazó a megye XIX-XX. századfordulójának helyzetéről nyújt áttekintést. A határtalan erdőkben zajló nagy vadászatokról tesz említést. Tekintélyes számban fordul elő szarvas és őz, továbbá a vaddisznó, utóbbi jelentékeny károkat is okoz. A madárvilág is gazdag: a fogoly és a fácán nagy mennyiségben fordul elő, császármadár szintén akad. A vízimadarak száma kisebb, közülük leggyakoribb a vadruca. Vízi szalonka csak elvétve fordul elő, de a nagyobb erdőségekben az erdei szalonka gyakori. A kártékony emlősök közül a róka és a menyét a leggyakoribb, előfordul még a nyest, görény és borz is. Medve a vármegye területére ritkán téved.

Pontos és megbízható adatok az elejtett vadakra vonatkozóan nincsenek, mivel nem mindenhol vezetnek lőjegyzéket. Néhány vad elejtésének becsült mennyisége 1903-ból a magyar királyi beszercebányai erdőfelügyelőség adatai alapján: szarvas: 63; őz: 182; vaddisznó: 65; mezei nyúl: 3400; császármadár: 33; fácán: 232; fogoly: 4953; fűrj: 571; haris: 105; vadlúd: 8; vadruca: 165; erdei szalonka: 293; vízi szalonka: 5; vadgalamb: 96; fenyves és húros rigó: 65; különféle szárnyas: 30; összesen: 10 266 darab.

A kártékony vadak között találjuk: borz: 19; vidra: 6; vadmacska: 50; róka: 304; nyest: 60; görény: 42; menyét: 210; különféle emlős: 57; sas és keselyű: 34. sólyom, kánya, ölyv, vércse: 443; bagoly: 54; varjú, szarka: 1050; különféle szárnyas: 448; összesen: 2777 darab. Ezek közül ma már jó néhány védett faj!

A vadászterületek a vadállomány és az érték szerint is igen eltérőek. Egyes nagybirtokosok vadászterületei szép vadállománnyal rendelkeznek, és magas bért érnek el vadászterületükért. A kevésbé gondozott területeken a fizetett bér jóval kisebb.

A halászatról írja Palugyay, hogy nagyobb halakat a Dunán kívül csupán az Ipoly szolgált. A kisebb

folyók azonban pisztrángokat, s szép nagy rákokat nevelnek.

Az Ipoly Ság határában esés hiányában gyakran előnti a partjain fekvő, bő termést ígérő réteket és legelőket. Beiszapolja, és több évre hasznavehetetlenné változtatja. Medrében sok helyütt veszedelmes örvények találhatóak. Ugyanakkor a folyóban igen bő halászat folyik, főképpen záporosó és tavaszi hóolvadás után. Számtalanszor megtörtént, hogy a réteken kaszálás idején mázsás harcsát is fogtak.

Cselka Károly, Szalka mezővárosának jegyzője írja, hogy hajdan Szalkát mocsarak vették körbe, jelenleg már csak neveik maradtak fenn. Apáthi – régebben káka és víz, vadrécék tanyája – most búzát és kukoricát termő föld. Széktó és Vízállás – azelőtt nyáron jó halászó helyek voltak, jelenleg víz nélküli legelők, egyedül zápor idején telnek meg. Majostya: káka és nádtermő hely volt, benne sok nádály találtatott, melyet kifogdostak, és jó pénzért eladtak.



Szobi halászkok a XIX. század közepén

A képen látható halászkok: Luczenbacher Imre (?1767 – 1884, 77 é.), Hegedűs Márton (?1791 – 1862, 71 é.), Torma Istók, Zibriny József (?1820 – 1871, 51 é.)

Az Ipoly folyó a szabályozás előtt bőséges zsákmánnyal szolgált a halászkok számára. Ma a horgászok kedvelt tartózkodási helye. A Börzsöny erdeiben való vadászat talán sohasem volt elérhető az itt élő emberek tömegei számára. Késő középkori törvényeink tiltották a parasztember számára a vadászatot. A vadászat ma is csak szűk réteg kiváltsága, igen költséges szenvedély.

Bányászat

A nagybörzsönyi bányászat utóvirágzása

Magyarországnak a török uralom alól történt felszabadítása után sokak érdeklődése fordult az erdős hegységeknek akkor még jóval kevésbé feltárt, titokzatosnak vélt világa felé, abban a reményben, hogy ott bányakincsekre lelnek. Különösen állhatott ez Nagybörzsöny környékére, ahol a középkori bányászkodásnak sok szétszórt nyoma, régi tárnák, aknák, külfejtések, még ma is szerteszéjjel tátonganak,

részben még bejárhatóan. Nyilván élt is még akkor a lakosság körében a hadiutakon kívül fekvő Nagybörzsönyben az egykori bányászkodás emléke.

Ezt a feltevést részben megerősítik Bél Mátyás munkatársai is, hiszen a *Notitiában* ezt olvashatjuk a régi idők bányászati emlékeiről és a magukra hagyott tárókról:

„Börzsöny, a németeknek Pilsen, régi szász település, amelyet a bányakincsek kitermelése végett vagy Belső-Szászország, vagy ami hihetőbb, a bányavárosok lakóiból alakítottak ki. Igazi bányaváros is volt, nemcsak népes, hanem gazdag is, amikor még a bányák virágoztak. Nekünk ugyanis azt adták tudunkra, hogy itt az ércnek ezt a fajtáját bányászták. Még ma is, itt is, ott is kimutathatóak a bányaművelés feltűnő nyomai. Ezeket a század elején erre utaztunkban mellesleg meg is tekintettük, s akkor azt tapasztaltuk, hogy itt valamikor nemcsak szorgalmasan, hanem eredményesen is művelt bányák álltak. E bányákat azonban vagy az erek kimerülése, vagy talán inkább az elmúlt idők igen keserves csapásai miatt elhagyták.”

Az adatgyűjtők saját korukban tapasztalt lesújtó állapotaiból nem kilátástalan, inkább optimista kicsengésű következtetést vont le tudós szerzőnk: *„Az volna jó, ha akadnának emberek, akik ezeket a Börzsönyi hegyeket végre kikutatnák, nemcsak olyan felületes munkával, ahogyan a mi időnkben kapzsi emberek tették, hanem úgy, hogy álljanak neki a munkának mindaddig, míg az ereket meg nem találják, amelyeknek aztán a jövedelme a hosszú ideig tartó kiadásokat bőséges kamattal együtt megtéríti. Mivel pedig az egyes emberek lehetőségét meghaladja, azoknak a hozzáállását kérjük, akik hajlandóak állandóan, még hiábavalónak tetsző munkára is, anélkül, hogy az elszegényedéstől tartanának. A Börzsönyi és a vele szomszédos hegyek ugyanis annyira telítve vannak érccel, hogy egyszer egy bányaművelésben igen járatos férfitől azt hallottam, hogy itt a selmecebányai vájatoknál sem mennyiségben, sem jövedelmezőségben, semmivel sem alávalóbb bányákat lehetne kialakítani. Úgy gondolom, hogy e kincset megőrzöm az utókor számára, mikor majd nálunk derekabb emberek jönnek, és velük együtt a 'aranykor'.”*

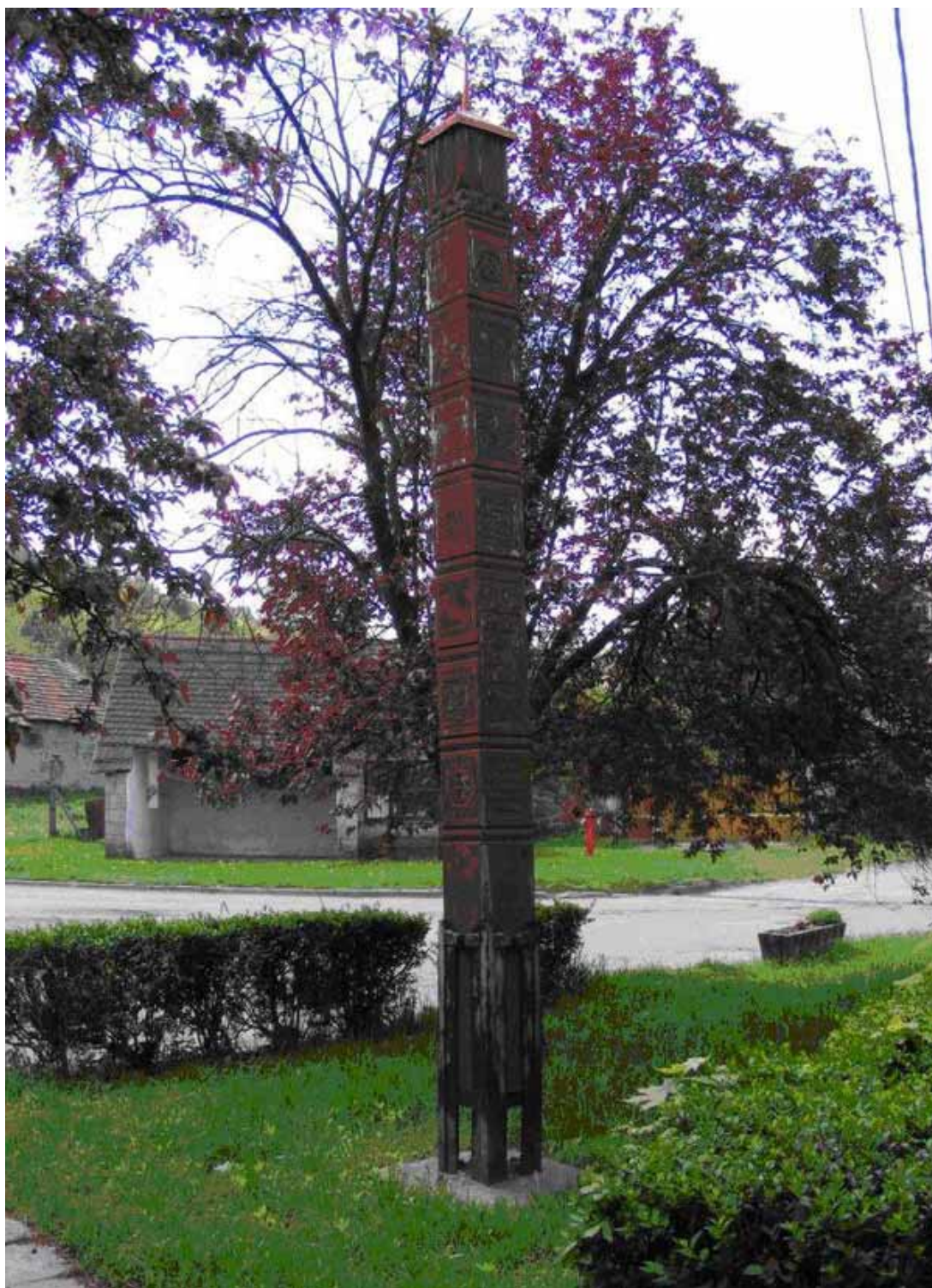
Horváth Lajos – a Börzsöny bányászatáról korábban már ismertetett tanulmányában – úgy ítéli meg, hogy a török hódítók kiűzése, az ország középső részének visszafoglalása korszakhatár a Börzsöny bányászatában is. A meghódított ország természeti kincsei a harcok elültével rögtön felkeltették hazánk új urainak az érdeklődését.



Rózsabánya bejárata 2008-ban

Kollbacher Lampert Mátyás 1698-ban folyamodott az uralkodóhoz maga és társai nevében érckutatási és bányanyitási kiváltságért. Kiváltságlevelét 1700. április 23-án állították ki I. Lipót nevében. A privilégium kimondja, hogy a bányatársulás feje Kollbacher. A termelt aranyat és ezüstöt egyenesen Budára kell szállítaniuk, ahol a kamarai adminisztráció a törvényes módon és mértékben beváltja az érceket. A harmadik személy jogát valamint a földesúr jogait érvényben kell tartaniuk.

Az okirat szerint Kollbacher és társai már korábban is jelentős kutatásokat végeztek. Mivel a selmeci bányahatóság a Börzsöny hegység területén addig sem működött, az adományozott bányatelkek kijelölését és az egész bányajogi eljárást a budai kamarai adminisztráció fogja végezni. Kötelesek a bányatársak az engedélyért a királyi tized, az urbura beszolgáltatására, és mivel a közelben sehol sem működik alkalmas olvasztó, a bányabért készpénzben kell megváltaniuk.



Az ősi bányavárosnak a BDSZ és Ércbányászati Múzeum – az 1970-es évek bányász fafaragó-táborának emléke a főtéren

Horváth Vastagh Gábor tanulmányára hivatkozva említi, hogy Kollbacher a kiváltságlevél kézhez vétele után vagy már előtte Börzsönybe költözött, a Rákóczi-szabadságharc idején is ott lakott, sőt még később is írt innen leveleket. Kollbacher vállalkozó társai közül kitűnik ebben az időszakban Torkos Péter győri polgár, aki Perócsény határában 1700 körül arany- és ezüstabányákat művelt. Az ércfeldolgozás Szokolya (Huta) határában történt.

A szabadságharc hadieseményei időlegesen megakasztották a hegység bányászatát, de többszöri szünet után is újraéledt. 1708-ban Kollbachert jelentős veszteség érte. 264 ércel megrakott szekerét Bercsényi Miklós erőszakkal elvette embereitől Selmecbánya környékén. A rekvirált javak között volt 167 márka súlyú ezüstje is.

Szokolya erdőségeiben a XVIII. században vasércbányákat is nyitottak. Kollbachernek a bányatársulat létrehozására, vasolvasztó és hámor létesítésére vonatkozó törekvése kudarcot vallott. Összes vagyonát a börzsönyi bányákba ölte, majd szegény sorsra jutott.

A szokolyai vasmű végül is az Esterházy-uradalom üzemeltetésében az 1770-es években indult be.

A nagybörzsönyi nemesfém-bányászat a XVIII. század második felében már szünetelt, csak Vámosmikola és Kemence területén említenek még 1777-ben arany- és ezüstabányákat. Perócsényben a Drínó-patak völgyében is folyt a nemesérc utáni kutatás. Valószínűleg termelés is folyt, az ércet Selmecbányára szállíthatták.

A Börzsöny-patak völgyében jelenleg is fellelhető kohórom 1777 körül épülhetett, és a rövid ideig működött ezüstkohó maradványa. A XIX. század első felében a börzsönyi nemesfém-bányászat felújulhatott, illetve kénbányászat indult, melyekről kevés adattal rendelkezünk.

A helybeliek a XIX. század első feléről az alábbi adatokat gyűjtötték össze Pesty Frigyes részére:

A börzsönyi hegyekben található bányák az 1846. és 1847. években virágzásban voltak, s mintegy 35-40 embert, akik nagyjából börzsönyiek voltak, foglalkoztattak. De 1848-ban a forradalom következtében, majd 1849-ben a Kossuth-bankók elértéktelenedése miatt a két francia úr által letett alappénz is elenyészett, s így a bányászat megszűnt. Később 1858 körül bizonyos Bauer Ignác esztergomi zsidóboltos az elhagyott bányáknak egy részét átvette, s a bányászatot ismét felélesztette. A Középső-bérc alatt a patak mellett festékfabrikát üzemeltetett, mely kétszeri leégés után megszűnt. Az Esztergályos-bérc alatti bányákból ásták a festéknek való sárga földet. Később a Rózsabánya-dűlőben kénkövet és sárga földet termelő bányát nyitott. A sárga földet a Hátulsó-szőlők-dűlőben jelenleg is fennálló égetőkemencében égették ki, amit aztán különböző festékeknek használtak fel. A vállalkozó azonban szerencsétlenül járt: a szokolyai erdőben lévő bányák vizsgálata közben egy üregbe esett, s meghalt, ezzel a bányászatnak is vége szakadt.

A megye bányászatának adatai között Fényes Eleknel csak a selmeci termelésre vonatkozó számokat találjuk. 1842-ben a kincstári bányák 708 márka aranyat, 15 126 márka ezüstöt, 2 498 mázsa ólmot és 2 681 mázsa ólomtájt adtak. Ugyanítt a magánosok 856 márka aranyat, 18 493 márka ezüstöt és 6 945 mázsa ólmot termeltek. Börzsönyben molybd ezüstabánya nyitását említi.

Hont megye bányászatának XIX. század közepén jellemző állapotával Palugyay is foglalkozik. Úgy említi, hogy a megye hegyei nemes ércekben annyira gazdagok, hogy csak az urali és az amerikai bányák múlják felül. A selmeci kincstári bányák és a magánosok termelését évi 170 mázsa ezüstre és 8 mázsa aranyra taksálja. Környékünkről a Börzsönyben molybd ezüst, Drégelyen közönséges gránát, Márianosztrán nemes gránát előfordulását említi.

A börzsönyi bányák XX. századi állapotáról érdekes visszaemlékezést olvashatunk az Együttélés című tanulmánykötetben, Klein István egykori bányásztól:

„1951 és 56 között a bányában dolgoztam, ahol jól kerestem. Akkor olyan politika volt. A minisztériumban két banda volt, egyik azt mondta, akik magyarok voltak – a Földtani Intézet vezetője –, hogy nincs Börzsönyben érc... ez jó magyar ember volt. Akkor volt egy Trojan nevű bolgár bányatanácsos – nem tudom honnan került talán a KGST-től – azt mondta, hogy meg kell nyitni. Akkor ezt a Trojánt elhelyezték a Dunántúlra, szintén egy ércbányába, hogy itt ne pofázzon, ne szóljon be. És akkor megnyitották, de csak a felszínen dolgoztunk, lefelé a földbe nem mentünk. Mink kezdtük, hogy csináltunk egy nagy altárót, több mint egy kilométer hosszút; volt jobb haránt meg bal haránt. A bal haránt a Rózsa-hegy alatt van. Ott csináltunk egy 112 méteres aknát, egy

kilométer után azt a szintet elértük onnát. Ott fellukasztottunk, ahol akna van – én lukasztottam rá – a víz gravitációsan folyt ki. A Rózsa-hegy és a Pogány-hegy között húzódott az akna egy kilométeren és 112 méter mélyen. Mi a szabadból mentünk be, nem kellett a lift. Felszeleteltük; ott az aknában olyan telepek vannak arany meg színes ércek meg pirit; a pirit csak „skorelpatninak” való volt. Ezt megcsináltuk, aztán jött 56-ban a parancs, hogy nincs semmi. Akkor győztek a magyarok.”

A Börzsöny aranyban gazdag ércei utáni kutatás a közelmúltban is folyt, ennek jó kilátásai, eredményei időről időre lázba hozták vidékünk lakóit.

Kőfejtők, kővágók a Börzsönyben

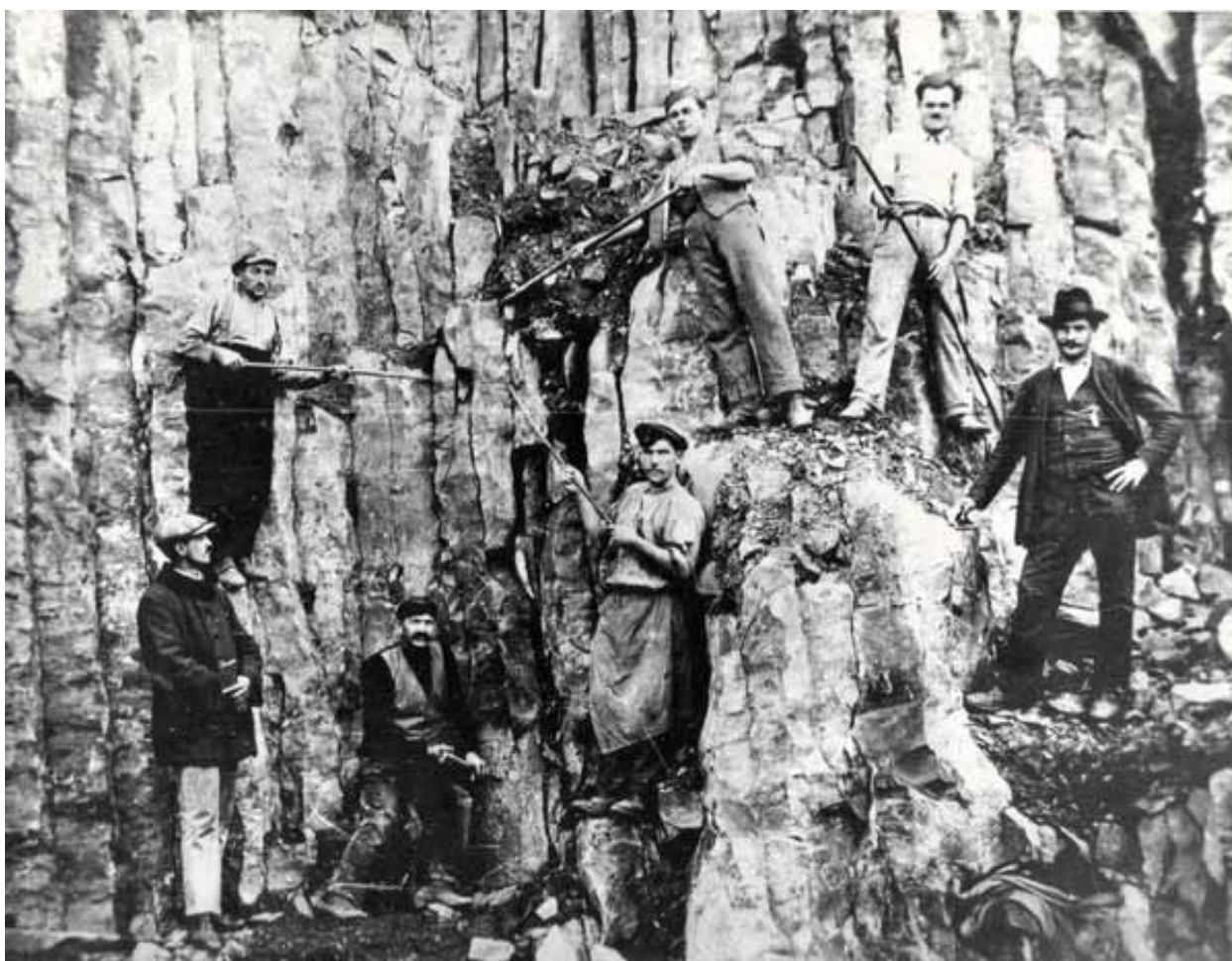
A természeti környezet mindenkor meghatározta az emberek megélhetését, foglalkozását, életmódját, különösen a tradicionális kultúra keretei között. A népesség alkalmazkodott környezetéhez, megszerezte és a maga céljaira felhasználta, megmunkálta a természetben fellelhető anyagokat, ezáltal igyekezett minél jobban kihasználni az életfeltételeket. Ahol szűkösek voltak a növénytermesztés és az állattenyésztés lehetőségei, ott különösen rákényszerült a természet adta nyersanyagok – a fa, az agyag, az ásványok és kőzetek – kitermelésére és megmunkálására. A kőzetek többnyire olyan természetföldrajzi környezetben: hegyvidéken lelhetők fel, ahol a növénytermesztés az ökológiai adottságok miatt nem vagy csak részben biztosította a megélhetést. A Börzsöny-vidék adottságai ilyenek.

A kőfejtés és a kőfaragás sokáig elhanyagolt tárgyköre volt a hazai néprajzkutatásnak. A kőfejtés kemény, embert próbáló munka, de nem volt szakképzettséghez kötött foglalkozás. Gyakran szállt apáról fiúra. A 12-13 éves fiúgyermek a hat elemi elvégzése után gyakorta segített apjának, s közben elsajátította a munkafogásokat, és már fiatalon képes volt olyan munkateljesítményre, amit erős, de a kőbányászatban járatlan felnőttek sem tudtak utánozni. Így volt ez a Börzsönyben is. Korcsmáros László a kőbányászok életét, „előmeneteli” vagy lecsúszási lehetőségét is bemutatja falumonográfiájában:



A kőfejtés kezdete

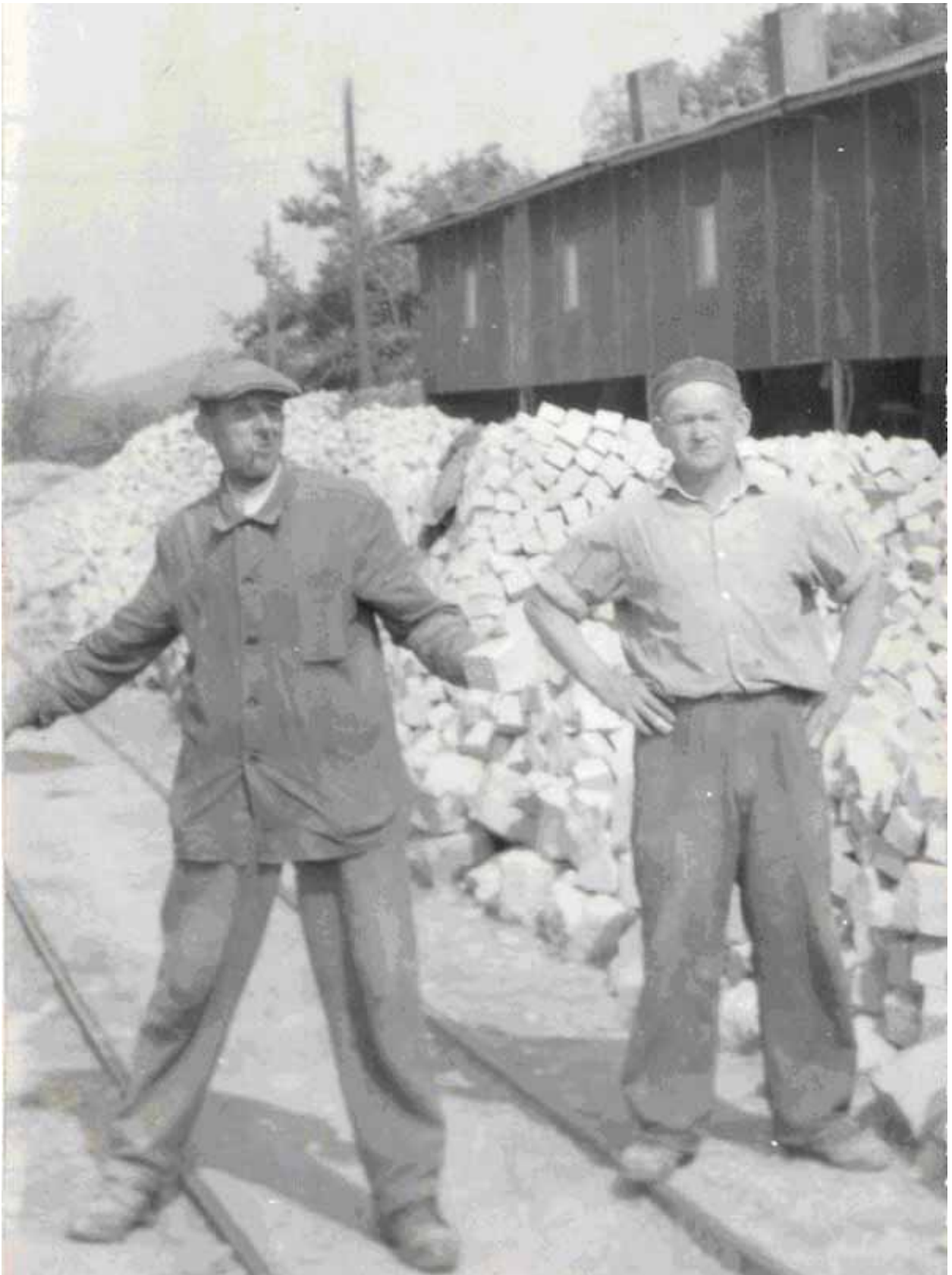
„A kőbányászok élete nehéz volt, de sokan szerették. Először a gyerek, aki 10 – 13 éves volt, spicelt 4-5 éven keresztül. Közben a hasítást és a faragást is gyakorolta, legtöbbször az apja vagy a bátyja mellett. 7-8 év alatt, tehát kb. 20 éves korában lett ricer. Vizsga ehhez nem kellett. Ha a minőségi átvevő nem vette át az anyagot, akkor elvették tőlük a szerszámot. Ilyenkor áthelyezték őt kőfejtőnek a sziklarobbantásokhoz. Ha erre alkalmas volt, itt dolgozhatott tovább. Ha itt sem felelt meg, akkor csillerakóvá lett. Ez még a bányai munkák között is a legnehezebb volt. Innen már a kavicsstöréshez vezetett az út. A legutolsó munkahely a kőbányában az alkalmi vagy napszámos munka volt. Ekkor már földet hordott, anyagot cipelt, ezután már az elbocsátás következett. A felügyelő-bányamestert a munkaadó választotta ki. A bányamesternek minden bányai munkával tisztában kellett lenni. Vizsgáznuk kellett a járási iparfelügyelő és a főszolgabíró előtt. Ez elméleti és bányarendészeti vizsga volt. Ezen kívül még a gyakorlatban is be kellett bizonyítani azt, hogy érti a bányász munka minden csinját-bajját. A tulajdonosnak 100-150 %-os haszon kellett. Ha ez nem volt meg, akkor a bányamestert kirúgták állásából, illetve a következő évre nem szerződtek.



Csák-hegyi bányászok az 1930-40-es években

A bányászok a jobb munkakörülmények és a jobb kereseti viszonyok miatt sokat vándoroltak. Többen megjárták a szomszédos országokat is vándorlásuk közben. Főleg az első világháború előtti időkben Szerbiába, 1928 között pedig Franciaországba mentek ki dolgozni.”

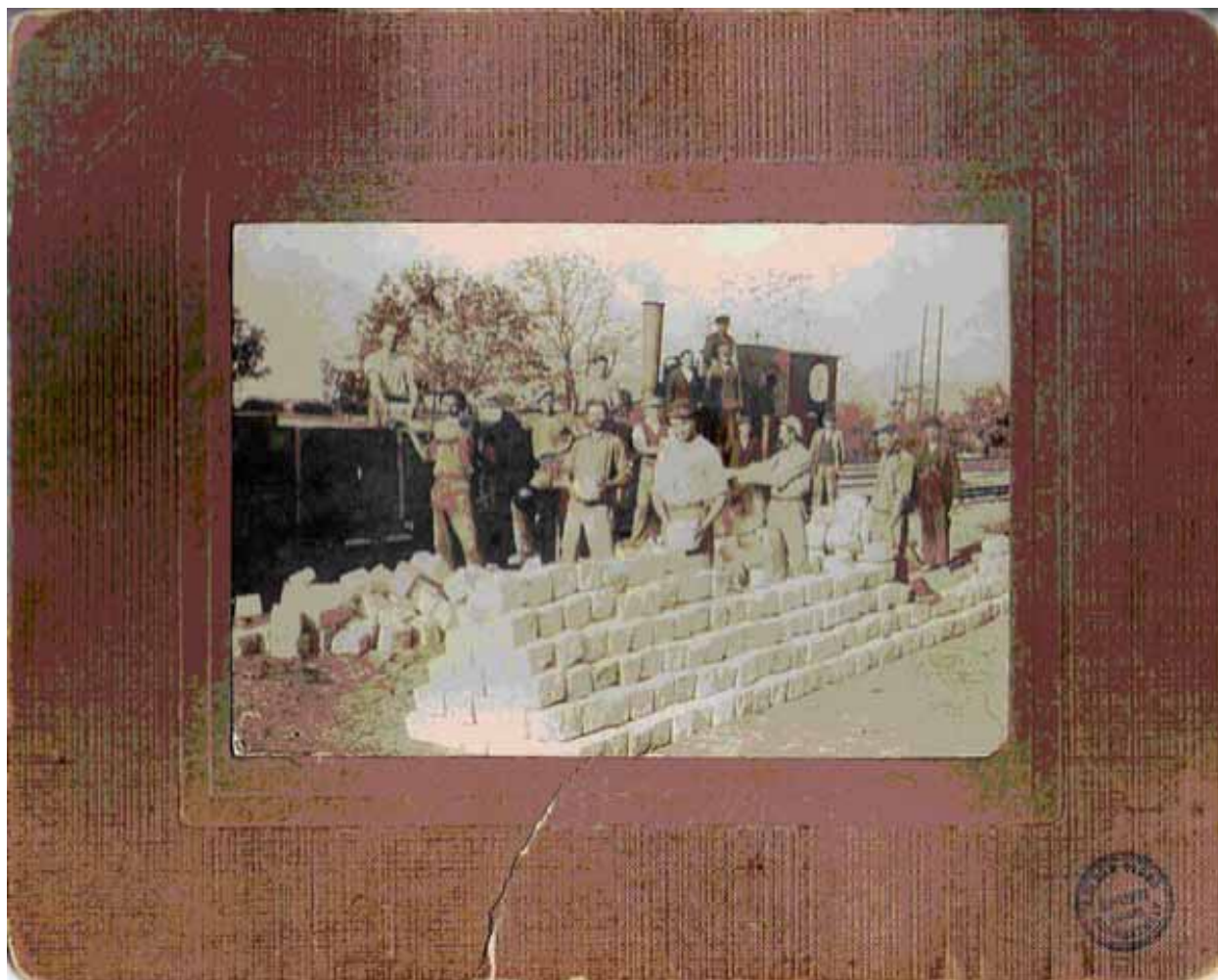
A kőfaragás viszont évszázadok óta szakképzettséghez kötött mesterség, művelői gyakran a kőművesekkel alkottak céhet. A kővágók és a kőfaragók ugyanazon szerszámokkal dolgoztak, de utóbbiak finomabb munkát végeztek, ezért tevékenységük között minőségi különbség állapítható meg.



Kőfaragók

Vidékünk kőbányászatának történetével, a kőfelhasználás részletes áttekintésével kimerítően Hála József néprajzkutató foglalkozott 1987-ben megvédett és publikált bölcsészdoktori értekezésében. Fontos megállapítása, hogy a Börzsönyi kőbányászat fellendülése a XIX. század elején következett be, és ekkor lényeges különbség mutatkozott a hegység északi és déli területe között. Az északi részen Szurdokban (ma: Parassapuszta) nyílt bánya anyagát ugyanis a szomszédos, ekkoriban megyeszékhellyé előlépett Ipolyságon használták fel építkezésekre, míg a Dél-Börzsönyben, Nógrádverőcén említett 2 bánya kőanyagát a közeli Vácra és a távolabbi Pestre fuvarozták, de kereskedtek a patakok medrében gyűjtött kövekkel is. A század közepétől a vidéki városok – de leginkább a gyorsan fejlődő Pest és Buda – egyre több útburkolati követ igényeltek. A rendelkezésre álló, kitermelhető jó minőségű kő, a kedvező vízi, majd vasúti szállítási feltételek, nem utolsósorban az olcsó munkaerő együttesen biztosították a Börzsönyben kőbányák nyitását a feltételeit.

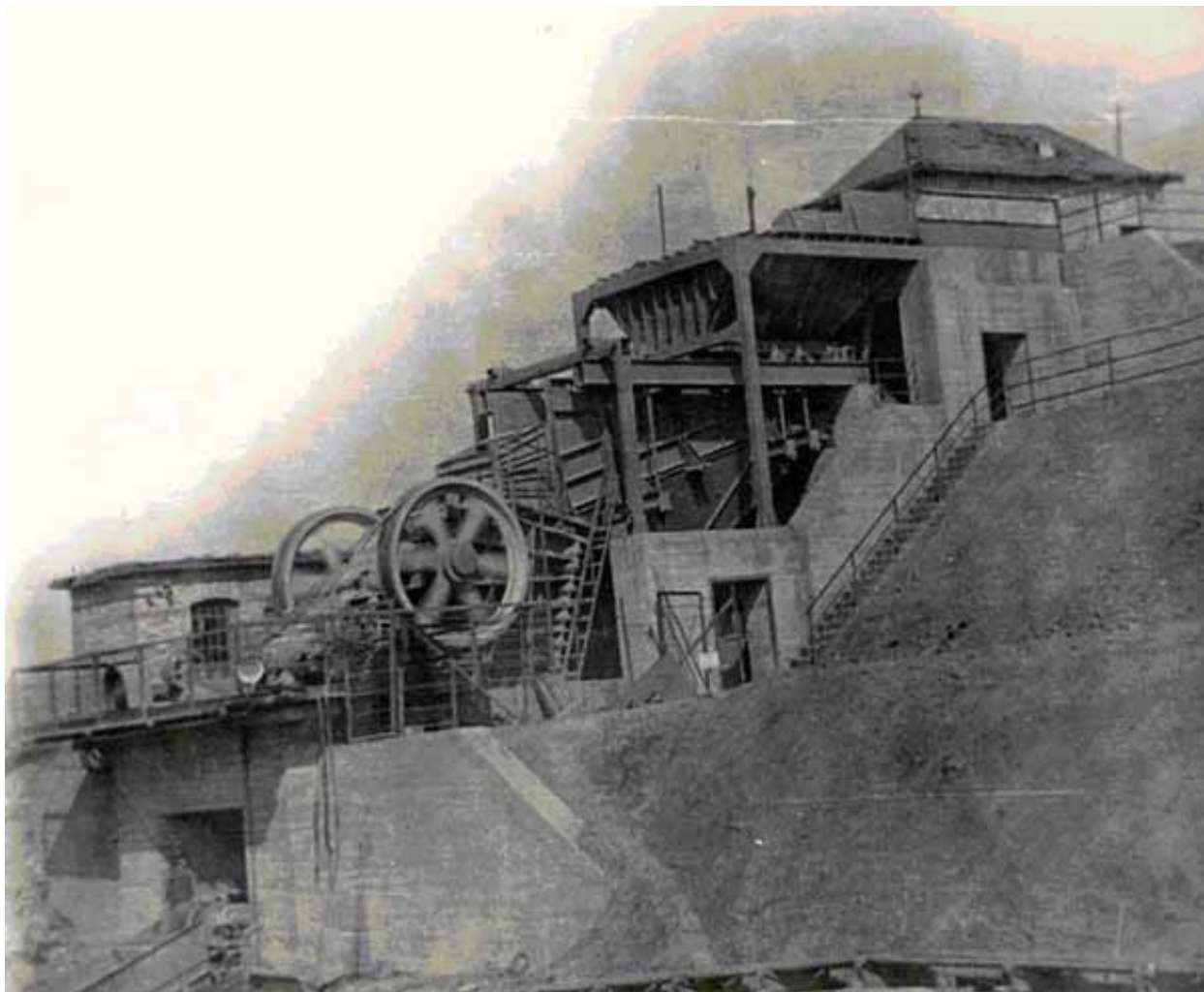
Az első, országos viszonylatban is jelentős bányát Szob és Márianosztra között nyitották Csák-hegyen, az esztergomi főkáptalan birtokán az 1830-as években. Az ezt követő mintegy másfélszáz évben összesen kilenc bánya működött a hegyen. Hála József közli az egykor Ság-hegynek, ma Csák-hegynek nevezett helyen nyitott bányák nevét: Malom-völgyi-bánya, Csák-hegyi-bánya, Nosztrai-bánya, Cseresnyicska-bánya, Kriminár-bánya, Mór-bánya, Köves-dombi-bánya, Fráter-bánya, Román-bánya. Az itt bányászott kő kiváló minőségére 1840-ben figyeltek fel, és megindult az anyag járdák és utcák kövezése céljából Pestre történő szállítása.



A kockakő lerakása a szobi vasútállomáson

1861-ben Szob nagyvállalkozója, Luczenbacher Pál is kőbányát nyitott a család birtokán, s rövid időn belül a család tagjai lettek a legjelentősebb Csák-hegyi bányatulajdonosok és -bérlok. A kenyérkereset szempontjából fontos adat, hogy a szobi bányában 1864-ben 60-80, 1869-ben már 300 ember dolgozott.

A Luczenbacherek 1908-ban gazdasági vasutat építettek, amely a bányáktól a nagy vasút rakodójáig és egy szárnyvonallal a Duna partjáig vezetett. A 760 mm nyomtávú vasúton a burkolat- és terméskő szállítására faszekrényes kocsikat, vontatásukra 3 gőzmozdonyt állítottak üzembe. Megépült a mozdonyszín, irodát és lakóépületet is emeltek. A vasút megépítése részben a fuvarosokkal való nézeteltérés, másrészt a megnövekedett kereslet miatt a szekerekkel való szállítás kiváltása miatt történt. Változásokra került sor a kitermelés és a feldolgozás technológiájában is: a kézfűrást légkalapácsokkal váltották fel, 1909-ben zúzómű épült. A Luczenbacher család 1915-ben a bányauzemet tartozékaival és a műveléshez szükséges területtel együtt egy rossz kimenetelű tőzsdeügylet vesztesége miatt kénytelen volt eladni.



A jelenlegi zúzómű a Csák-hegyi bányában

Ezt követően a Csák-hegyi bányák Szobi Kőbánya Rt. néven részvénytársaságként működtek. A részvénytársaság megszüntette a gazdasági vasút Csák-hegy – Dolinka közti szakaszát, majd 1926-ban a Csák-hegyi bányát a Malom-völgygel összekötő siklót építtetett. Az 1920-as évek közepén a zúzóművet is korszerűsítették.

Az 1948-ig fennálló részvénytársaság bányáit, épületeit és gépeit a második világháborúban nagy károk érték. 1946-ban indult meg a kézi termelés és törés. A magyarországi kőbányákat 1948-49-ben államosították, ezt követően került sor a szobi kőbánya épületeinek és gépi berendezéseinek helyreállítására is. A közeli Szokolya és Nagyoroszi bányáinak megszűnése következtében a Csák-hegyi bányákat fejlesztették, a termelés rohamosan emelkedett, vezető szerepet játszott a magyar kőbányászatban. A rendszerváltásig az ÉSZAKKŐ-höz tartozó Pestvidéki Kőbányák Szobi Üzeme a vasút- és közútépítésekhez zúzottkővet, terméskővet és útburkolati köveket szállított hazánk különböző településeire és külföldre. Az 1980-as években már csak a Malom-völgyi bánya működött, a Csák-hegyi bányában az útburkolati kövek előállítását 1981-ben megszüntették.



Szobi követ szállító őnjáró uszály a Dunán

Korcsmáros László szerint a környékbeli kőbányászat legrégebbi nyomára 1855. szeptember 23-án Majér József valsuti vállalkozó levelében találhatunk utalást. Ebben a szobi határban 10 évre 1000 pengőforintnyi haszonbér mellett szeretne kőbányát nyitni a Ság-hegyen és a Kerek-hegyen. 1857-ben is folytak még a szobi kőbánya ügyében a tárgyalások.

Palugyaynál viszont azt olvashatjuk, hogy Márianosztra bányájából kikerül 150 öl flaszterkő. Ipolydamásd, Szob vagy Kóspallag bányájáról nem tesz említést. Korcsmárosnál említett bányanevek Ipolydamásdról: Janáki kőbánya, Fekete-bánya. Huszonnégy bányászdzinasztiát is említ, melyekben legalább három generáció foglalkozott kőbányászattal. 2 kőkeresztet az öreg faluból hozták be 1803 után. Az egyik először a két út elágazásánál levő jelenlegi bányászkereszt /1906 – 1908/ helyén állott, és csak akkor hozták be onnan, amikor a bányászok a vaskeresztjüket felállították.

1911-ben a MÁV sodronykötélpályát létesített Ipolydamásd – Helemba határában, majd 1912-ben a vasútigazgatóság a helembai vasútállomás mellett egy rakodót alakított ki. A MÁV kőbányája 1920-ig működött Ipolydamásdon. Ekkor átjöttek a csehek a határon, és elválták a szállítószalagokat, amelyek a követ szállították a Jamáki-bányákból.



A Fekete-bányai sıkló

Hála József is említi, hogy 1910-ben a MÁV saját igényeinek kielégítésére Ipolydamásdon megnyitotta a Jamai-kőbányát. A zúzóművet az Ipoly túlsópartján, Helemba közelében építették fel. Ezt a bányával egy 1911-ben létesített kötélpálya kötötte össze. A bánya az első világháború végéig üzemelt. Ugyancsak nála olvashatjuk, hogy a XIX. század végén nagy kőbányákat nyitottak Zebegényben és Nagymaroson is, és a XX. században még több olyan nagy kőbányatelep létesült a hegységben, amely országos jelentőséggel bírt.

A kőfejtők és a kővágók munkája igen nehéz, fáradságos, ugyanakkor az 1960-as, '70-es években anyagilag elismert volt. A szobi kőbányában a kézi termelésű fejtést, feldolgozást fokozatosan a gépi termelés váltotta fel.

Tudomásunk van arról is, hogy az ipolytölgyesi Bánya-hegyről szürkésbarna követ hordtak, a csurgói részen található Régi-bányából pedig fehérekövet termeltek ki a községbeli építkezésekhez.

1945 előtt Kóspallag közelében az inóci kőbányát művelték. A községi krónikában találunk adatokat a kóspallagi bányászok, kőfejtők életéről, munkakörülményeiről. Az inóci bányába naponta 12 – 16 kilométert kellett gyalogolniuk a kőfejtőknek. Kockakövet és alapot termeltek, a terméket kisvonat szállította Pap-hegyre. Később kötélpálya épült, de a front ideje alatt erősen megrongálódott, emiatt leszerelték. 1945 után a termelés lecsökkent, a bányászok egy része a szobi kőbányában helyezkedett. 1951-ben a Medresz-pataki bányában indult meg a kőfejtés, 1952-ben a kockakőtermelés. A bányát idős Schottner József, idős Kramlik József és Tenczel Ferenc nyitotta meg. Eleinte négy emberrel, később 60 fővel dolgoztak. A kőfejtők és a kővágók munkája igen nehéz, fáradságos, ugyanakkor az 1960-as, 70-es években anyagilag elismert volt.

A Helembai-hegység peremén fekvő Helembán két kőbánya is üzemelt, Bajtáról is említenek egyet. Lontó két kőbányájának termékeit építésre használják.

Az Országos Ásványbányák Dunántúli Műveinek Zebegényi Üzeme – a környéken közismert nevén: Púder-bánya – 1960 óta működik. Itt puha mészkövet bányásznak, a kitermelt nyersanyagot takarmányokba keverik, talajjavításhoz és falfestékhez használják fel.

Időszakosan működő kisebb bánya, kőfejtő szinte mindegyik borszönyi falu határában működött. Helyi igényeket elégítettek ki, a kitermelt követ elsősorban építkezésre és utak kövezésére használták fel. Hála József nevük közlésével felsorolja, és térképen fel is tünteti a Borszöny-vidék kőbányáit, kőfejtőit. Vizsgált borszönyi településeinken a következők működtek:

Bernecebaráti – 1. Templom melletti bánya, 2. Szirai-bánya, 3. Ertványoki-bányák (Vinter-féle bánya, Róth-féle bánya), 4. Kraholyai-bánya.

Hont – 1. Szurdoki-bányák (Polgár-féle bánya, Lencsés-féle bánya, Permayer-féle bánya, Búzás-féle bánya), 2. Bába-hegyi-bánya, 3. Babati-bánya, 4. Hercegprímási-bánya.

Ipolydamásd – 1. Száraz-pataki-bánya, 2. Misa-réti-bánya (vagy Fekete-bánya), 3. Kucsera-féle bánya, 4. Steiner-féle bánya, 5. Jamai-bánya.

Ipolytölgyes – 1. Bánya-hegyi-bánya, 2. Izmány-bánya, 3. Bánya-pataki-bánya.

Kemence – 1. Tökös-bánya, 2. Szalai-bánya (vagy Csarna-völgyi-bánya).

Kóspallag – 1. Aranyos-kúti-bánya, 2. Matyinkai-bánya, 3. Széles-pataki-bánya, 4. Merdesz-pataki-bánya, 5. Toromi-bánya.

Letskés – 1. Kőbánya.

Márianosztra – 1. Brjéska-bánya (vagy Gyurik Brjészkai-bánya), 2. Boróka-bánya (vagy Túrós-bánya), 3. Cerina-bánya, 4. Marcal-bánya, 5. Róheim-bánya, 6. Nosztrai-bánya, 7. Köves-dombi-bánya (vagy Korcsok-bánya, Taro-bánya), 8. Fráter-bánya.

Nagyborszöny – 1. Hosszú-völgyi-bánya, 2. Fehérkő-bánya, 3. Só-hegyi-bánya.

Perőcsény – 1. Kővágók, 2. Puckósi-bánya (vagy Mécs-bánya), 3. Bedéktüze-bánya.

Szob – 1. Malom-völgyi-bánya (vagy Fekete-bánya), 2. Csák-hegyi-bánya (vagy Ság-hegyi-bánya, Nagy-bánya, Felső-bánya, Fehér-bánya), 3. Cseresnyicska-bánya, 4. Kriminár-bánya, 5. Mór-bánya, 6. Román-bánya, 7. Kerek-hegyi-bánya, 8. Rúzsási-bánya.

Tésa – 1. Kővágó.

Vámosmikola – 1. Kőpartok (vagy Pitlis-malomi-bánya), 2. Hegyes-hegyi-bánya (vagy Kőtörő).

Zebegény – 1. Bakó-kúti-bánya, 2. Púder-bánya, 3. Som-dülői-bánya, 4. Őzfej-bánya, 5. Gabula-féle-

bánya, 6. Kőbánya, 7. Kőbánya, 8. Kőbánya, 9. Kocsis és Koleda-féle bánya, 10. Olasz-bánya, 11. Kanászházi-bánya (vagy Patak-bánya), 12. Kerék-hegyi-bánya.

S hogy kik közül kerültek ki a kőfejtők, kőbányák munkásai? Az Ipoly menti településeken végzett adatgyűjtés szerint a kőfejtők, kőszedők a falvak legszegényebb rétegeiből kerültek ki, akik még a kenyérnek valót sem tudták megtermelni, mert nem volt egy talpalatnyi földjük sem. A szükség, a nyomorúság vitte rá őket, hogy ölfát mentek vágni, vagy bányákba mentek dolgozni.

Horváth Lajos apró epizódként említi a Börzsöny bányászatáról, hogy a XIX. században Ipolydamásdon a kovács az Uhliszku erdőben kőszén talált, amelyet műhelyébe hordott, és felhasználta. 1846-ban a község határában ásandó kőszén ügyében akartak szerződést kötni az esztergomi káptalannal. Korcsmáros László 1848-ból az iparosok felsorolásában említi Havacsek József kőszénását. A damásdi és letkési szénelőfordulásokat 1929-ben geológus is vizsgálta, de azokat nem találta jelentősnek.

A bányászatnál nem hagyhatjuk említés nélkül az Ipoly mentén, több helyen folyó kavics- és homokfejtést sem.

Háziipar, ipar

A hagyományos paraszti gazdálkodás a család eltartását tekintette legfontosabb céljának. Megtermelték maguknak szinte teljes egészében az élelemszükségletet, kitermelték az erdőben a tüzelőt, az építéshez szükséges fát, vályogot vetettek, követ szedtek, előállították a ruházkodáshoz szükséges alapanyagot, a kendert.



Szátva a XX. század végéről – Perőcsény, 1999

Pénzhez a földművelésből élő ember csak terménye eladásából, piacozásból jutott. A XX. század első felében például fontos bevétel származott a szarvasmarha eladásból. A termények előállítása (gabona, szőlő, konyhakerti növények, kender) és az állatok tenyésztése a mezőgazdasági termelés körébe tartozik. A további feldolgozás, így a gabona megőrlése, borkészítés, tejfeldolgozás, kenderfeldolgozás, fonás, szövés, szerszámkészítés, -javítás már a háziipar, illetve ipar tevékenységi köre.

A családi termelés fő profiljába vágó tevékenységhez, a szükséges eszközök használatához, javításához, esetleg elkészítéséhez illett értenie minden felnőtt férfinak és nőnek. A szőlőfeldolgozás, borkészítés tudományát apáról fiúra adták tovább, természetesen a gazdák egymás között is tapasztalatot cseréltek. A

feldolgozás és tárolás eszközei (daráló, prés, kád, hordók stb.) több nemzedéket kiszolgáltak. A tejfeldolgozás csínját-bínját az asszonyoknak kellett elsajátítaniuk, ők értettek a fonás-szövés fortélyaihoz is.

A földműves fából készült szerszámain a kisebb javításokat elvégezte, ha ügyes kezű volt, még a szerszámnyeleket is maga készítette, de a szekér kerekének küllőzését, véka, hordó készítését már a bognárra, a kádárra bízta.

Néhány mesterség elsajátítása azonban már komoly szakmai tudást igényelt, ezeket már csak tanult mesteremberek gyakorolhatták. A kézimalmot még bármelyik családban tudták használni, de az ebben őrölt liszt minősége bizony silány volt. A patakokra vagy az Ipolyra épített vízimalmokat már csak képzett molnárok működtethették.



Darálókő a nagybörzsönyi vízimalomban

A fémek megmunkálása is szakértelmet és megfelelő helyiséget, eszközöket (tűzhely, fújtató, üllő stb.) kíván. A kovácsmesterséget sem gyakorolhatta bárki otthonában. A kovácsműhelyek általában a faluvégeken épültek fel, ahol a kovácsolás zaja s a tűzhelyek melege nem zavarta a lakosságot. A kovácsműhely a társadalmi érintkezés fontos színhelye volt.



Hellner Sándor kovácsmester műhelye Vámosmikolán

A Hont vármegyei Gazdasági Egyesület a szakértelem és a szükséges gazdasági ismeretek terjesztésével igyekezett a XIX-XX. század fordulóján a kisgazdákat jobb megélhetéshez juttatni. Ezek közül említésre méltó a háziiparnak a lakosság között való meghonosítására irányuló törekvése. E tekintetben a honti kákafonást lehet megemlíteni, mely már hírnévre tett szert. A lakosság részéről azonban még alacsony az érdeklődés, holott téli időszakban a népességnek ez foglalkozást és keresetet biztosítana. 1905-ben Nagymaroson kosárfonási tanfolyamot rendezte, 72 résztvevővel, ahol 2151 darab gyümölcs- és szállító kosarat készítettek.

A vidéki iparfejlődés lényegében a házi- és kézművesiparban, valamint az élelmiszer-feldolgozásban gyökerezett, azokból nőtt ki.

Az országos összeírások – leginkább adókiivetés céljából készültek – megőrizték az ipar üzéséből élők településenkénti létszámát, gyakran nevét is.

1720-ban Vámosmikolán és Perőcsényben 1-1 malmot írtak össze. Mikolán a község egyetlen iparosa a kovács volt. Ugyanabban az esztendőben Börzsöny mezővárosban 7 iparos élt: mészáros, szabó, csizmadia, varga, szűcs, kádár, kovács.

Száz évvel később – 1828-ban – Vámosmikolán már 9 iparos és egy kereskedő tevékenykedett. Az iparosok közül egy kőműves, kettő molnár, kettő csizmadia, egy-egy szabó, asztalos, kádár, kovács. A község határában, az Orzsány-patak közelében tégláégető működött a XIX-XX. században. Helyét a Tégláégető-dűlő helynév őrzi. Ebben az időben már Perőcsényben is éltek iparosok, szám szerint öten. A kovácson és az uradalmi molnáron kívül egy-egy varga, csizmadia és tímármester volt a faluban, akik azonban nem űzték egész évben mesterségüket.

A szatmári békekötéstől 1711-től 1848-ig környékünkön a következő céhek nyertek céhszabályzatot vagy kiváltságlevelet:

Börzsönyben a mészárosok 1828-ban, a molnárok 1844-ben.

Damásdon a mészárosok 1828-ban.

Ipolypásztón a mészárosok 1828-ban.

Ipolyságon a csizmadiák 1821-ben, a mészárosok 1828-ban.

Perőcsényben a mészárosok 1828-ban.

Szakálloson, Szetén és Százdón a mészárosok 1828-ban.

Szobon a molnárok 1844-ben.

Vámosmikolán, Zebevényben a molnárok 1844-ben.

Hont megye iparáról szólva Fényes Elek a bányavárosok cseréppipa- és –edénykészítőit, a hegyek közti üveghutákat, faeszközkészítőket (hordók, abroncsok, szekerek) és a pálinkafőzőket említi.

A kereskedésben nevezetes helyet foglalt el a gyapjú, fa és bor. A gyapjúkereskedést leginkább nyitrai és balassagyarmati zsidók bonyolították, a fakereskedést pedig a Luczenbacher-család. Nevezetes gabonavásárokat tartottak Selmecen, Báton és Ipolyságon; szarvasmarha- és sertésvásárokat Báton és Szalkán.

Az iparosok száma a XIX. század közepétől indul erőteljesebb növekedésnek. Az uradalomban molnárok, kovácsok, bognárok, kádárok, gépészek dolgoztak. Mikolán serfőző üzem is működött. Gyarapodott a lakosság részére dolgozó mesteremberek száma is: szabók, borbélyok, kőművesek, ácsok, asztalosok, lakatosok, pékek tevékenykedtek – főleg Vámosmikolán. A környék iparos társadalmát az iparoskör fogta össze, amely 1900-ban érdekképviselési szervként ipartestületté alakult.

Palugyay megyemonográfiájában az iparról és a kereskedelemről túl sokat nem szólhat: „a megyei műipart illetőleg alig van mit felemlítenünk.” A kereskedelmi cikkek között (településeinkről is származhatnak) említi: kőnemek, bor, búza, rozs, árpa, ökrök, sertések, juhok, gyapjú, gyümölcs, zsír, sajt; nevezetes gabonavásárok: Selmecz, Báth, Ipolyság; szarvasmarha- és sertésvásárok: Báth és Szalka. Gyáripar szinte kevés: a selmeci pipagyár és a palásti szeszgyár működik a század közepén. A felsorolt iparúzők kézművesipari tevékenységet végeznek.

A XIX. század közepéig Ipolyságon az ipart szintén csak a kézművesek jelentették: néhány csizmadia, szabó, két lakatos, egy kádár, bognár, két kovács, egy asztalos, két kalapos, két szűrszabó, két szíjgyártó, egy köteles, szappanos, kékfestő és pék. A Parassa-völgyben működött egy sörfőző és egy téglagyár. A kereskedelem aránylag fejletlen volt, mert 1848-ig zsidók a bányavárosok közelsége miatt nem

telepedhettek le, noha 1825-ben a megye önkormányzata 8 zsidó családnak letelepedési engedélyt adott. A kereskedők eleinte jobbára „görögök” voltak: görögkeleti vallású szerbek, macedónok.

Drégelypalánkon az érseki uradalom lakó- és gazdasági épületeinek megépítéséhez téglára és cserépre volt szükség. 1849-ben téglavető működött a községben.

A XVIII. század második felében telepedett le Szobon a Luczenbacher család alapítója. Luczenbacher János Németalföldről érkezett sok német ajkú telepes között, akik a megfogyatkozott lakosságú országban új hazát kerestek. Kezdetben halászattal foglalkozott majd borkereskedelemmel, később pedig fakereskedést indított. A kis üzleti eredmények után már nagyban kezdett fát szállítani a jelentős felvevőpiaccal rendelkező fővárosba, majd bekerült a hadiszállítók közé. Jó üzleti érzékének köszönhetően folyamatosan fejlődtek vállalkozásai, és gyarapodott vagyona. Tevékenysége hasznos volt a község számára is, mivel munkalehetőséget biztosított a lakosságának.

Szob korábban csak mezőgazdasági tevékenységet végző település volt, minden ipari jelleg nélkül. Jelentős gyümölcsstermesztéssel rendelkezett, és nagyon jó minőségű borokat adtak szőlőhegyei. Ezen kívül a halászat biztosított még megélhetést néhány családnak.

Jelentős fejlődést hozott a település életében a közlekedésben bekövetkezett forradalmi változás, a gőzhajózás és a vasút megindulása. A korabeli feljegyzések szerint az első gőzhajó 1818. október 8-án 4 óra 6 perckor érkezett Szobra. A Pest – Vác vasútvonal megnyitása után folytatódott a vaspálya építése Pozsony felé, és a párkányánai szakasz átadására 1850. december 16-án került sor. E naptól Szob bekapcsolódott a vasúti közlekedésbe, ami egyben azt is jelentette, hogy Hont megye lakossága erről az állomásról tudta igénybe venni az új közlekedési eszközt.

A település felvirágzása a XIX. század második felétől kezdődik, ami elsősorban a Luczenbacher család vállalkozásainak köszönhető, akiket a kiváló üzleti érzékkel megáldott Luczenbacher Pál vezetett. Kőbányát nyitottak a Csák-hegyen, és hatalmas mennyiségben szállítottak építkezésekhez kockakövet, terméskövet. Az 1860-as években rátértek a téglagyártásra is, több téglagyárat működtettek szerte az országban. 1860-ban gőzhajózási engedélyt kértek, és évtizedekig részt vettek a személy- és áruszállításban. Hajózási vállalatuk 1871-ben a legnagyobbak között található. Szobon hajóépítő műhelyt hoztak létre a Duna-parton, ahol még gőzbarkát is építettek. Említett üzemeikben a településről több mint ötszáz fő dolgozott. A család nevéhez fűződik három iskola felépítése Szobon, de sok városban segítettek közérdekű létesítmények megvalósításában.

Szobon élt még egy jelentős vállalkozó család, akiket említeni szükséges: a Norvégiából idetelepült Gregersen család. Gregersen Guilbrand 1847-ben érkezett hazánkba, a vasútépítéseken mérnöki munkát végzett, a szobi Ipoly-híd építésén dolgozott, és letelepedett a községben. Munkakapcsolatba került a Luczenbacher családdal, és sok közös vállalkozásban együtt vettek részt.



Juhász kampók



CSÁKY KÁROLY

Még...

Még mosolyognak
az égre
az őszirózsák,
marasztalják
az időt
s a napot,
de lassan
kihullanak
kék
tavából
a mindenségnek,
és
rájuk ereszti
szürke fátylát
november,
majd magukra maradnak
a félhomályban,
mint az esőverte
sírkertek
krizantém-
jai.

2012. aug. 15.



Csengők és kolompok



SZŰK BALÁZS

Három haiku

Körülcsordogál
Néha s kabátot terít
Rám az ég vize

Már nem fáj semmi.
Csónak vagyok esőben.
Angyal a tóban.

Kivégzem magam
A teleszurkált magány
Sötét méhében



Erdélyi duplacsengők

KOVÁCS T. ISTVÁN

Hétköznapi történelem

Egy nyári napon eszembe jutottak azok a mindenféle mezei munkák, melyek révén az élet iskolájának első évfolyamait kezdtem kijárni, a magam és őseim életének színtereit megismerni.

Nosza, vonatra is ültem és már a második napon azt találtam mondani az otthoni barátomnak, hogy kantározza fel a Skoda nevezetű benzincsikóját és repítsen ki engem a Berettyó-mentére. Hadd lássam meg ismét azt a kedves kis folyót, amint szép, zöld fűzfaágak közt hozza Erdély és a Partium üzenetét, Bakonszegtől Szeghalomig, ma már ázott medrében folydogálva. Ott várja a város határában a gyorsabban oda ért Sebeskörös, hogy magához ölelje és együtt folytassák útjukat tovább a nagy síkságon, ahol egykor rakoncátlanul terítették szét a vizüket.

Ahogy Szűcs Sándor, a Sárrét néprajzosa írta: Csak a nagyon tapasztalt, ereket, mocsarakat ismerő nádi emberek, ladikosok tudták megmondani, hol melyik folyó vizébe meregették az evezőlapátot. Vajon, a Tisza, a Körös, a Kálló, vagy a Berettyó vizén ringatóztak, mikor a vásárokra, szomszéd falvakba igyekvő utasaikat fuvarozták a nádasok, kisebb-nagyobb szigetek között folydogáló ereken, természet alkotta csatornákon át. Mert különösen a tavaszi nagy áradások idején keveredtek össze a medrűkből kilépő folyók vizei mindaddig, amíg a tizenkilencedik század második felére gátak közé nem szorították, be nem fejeződött a szabályozásuk.

Siheder koromban ha csak tehettem, elidőztem az én kedves kis folyóm mindig gondosan kaszált, szép, zöld árterében. A gáttetőről nézve pedig gyönyörködtető látvány volt a végtelen síkság is, amint a sejtelmes messzeségben falutornyokra süt a nap, erdővonalatok kéklenek. Felhőtlen hajnalokon a váradi hegyek kontúrjai is kirajzolódnak a keleti ég alján.

Az én számomra már csak a kemence mellett üldögélő öreg szomszédok kiszínezett meséi idézték azt a régi világot, mikor télidőn „tanyába”, azaz tanyáztatni jöttek hozzánk esténként. Nyáron pedig a rizstelep mutatott valami kevés hasonlót, hogy milyen is lehetett az a vízvilág egykoron. A Berettyó vize táplálta a keskeny habgátak közé szorított négyzetes rizstáblákat is, ahol sok ember talált munkát a múlt század ötvenes éveiben. Kezdetben néhányan meg is gazdagodtak a rizstermesztésből. Ezt a példát látva többen is megpróbálták azon a határrészen egyébként gyenge, alig termő földjeiket így hasznosítani, kivackolódni a szegénység mélységes gödréből. Így akartak javítani a sorsukon azok a társulást alapító pár hold földet birtokló parasztemberek is, akik az egyik esztendőben, vagy negyven napi kubikolással építették ki a telepüket. Fő és mellék csatornákat ástak, gátakat emeltek. Szalmatető s vályogkunyhó is létesült a telep szélén, hogy ha nyári zápor tombol, oda húzódjanak be. Sokszor egymás hegyén-hátán tódultunk ilyenkor, abba a pici helyiségbe.

A víz szintje miatt volt is elég gondja a telepőrnek, meg a szivattyút kezelő gépésznek, mert a szint, hol magas volt, vagy alacsony, s azt szabályozni kellett. Mert erre nagyon kényes volt ez a kultúrnövény, amelyik azt szerette, ha térdig érő vízben gázolnak június-július táján a sorai közül muhart kigyomláló munkások.

A barátom szívesen kifuvarozott a folyóhoz, még hozzá éppen oda, ahol a rizstelep volt egykoron. Arra is gyakori pillantásokat vethettem hát, a gát tetejéről. Az elhagyottnak látszó, hatalmas területű parlagon, a burjánzó gazból felismerhető volt még, hogy hol húzódtak a fő és mellékcsatornák, az egyes táblákat körülzáró habgátak. Alkalmi fuvarosom is megértő türelemmel álldogált mellettem, míg a helyszín fölött megélnékölt emlékek fogságába kerülve, felülnézetből szemléltem munkássá válásom legnehezebb éveinek helyszínét.

Hajnalonként nyolc kilométernyi gyaloglás után telepedtem le a főcsatorna partján, hogy a mellettem „früstökölők” sorában én is elfogyasszam a reggelimet. Tejet és kenyeret. A tarisznyámban még ott lapult az ebédre való lekváros, vagy zsíros kenyér. Én a szalonnát nem szerettem, de aki szívesen fogyasztotta volna, akkortájt az olyan ember se nagyon tudott otthon azt tenni a bakójába.

A reggel hattól este hat óráig tartó munkát a déli egy órai ebéidővel szakítottuk meg. Kilenc órát töltöttünk a térdig érő hideg vízben, hétrét görnyedve, húzgáltuk ki a rizs fő ellenségét, a sorok közé nőtt muhart. A kettejük közti különbség csak annyi volt, hogy a muhar levele közepén olyan fehér csík húzódott, mint a kukorica levelén. A rizs levele pedig érdes is volt.

A napi kétszer nyolc órás gyaloglás oda és vissza a falu és a telep között, meg a kilencórás kényszerstrand, még a fiatal szervezetet is megviselte. Olyannyira, hogy talán még az esős időt jelző reumás fájdalmak, ma is azokra a hűvös, borongós nyárleji napokra emlékeztetnek. Mert muszáj volt a vízben maradni, hacsak nem esett az eső. A munka sürgős volt, nehogy a gyom megölje a termést.

Családunk reménykedését már a vállalkozás első évében csalódás váltotta fel. A telep építésével járó kubikolás és az egész nyári munka után a katasztrófális eredmény következett. Nyárvégi ködös idő tette tönkre a termést. Ezen kívül még a vízszivattyúzás, a gépész munkabére, a különleges eljárással folytatott cséplési munka, a szemet letisztító „hántoló” malom költségei is inkább a veszteséget növelték, mint a nyereséget. Ez utóbbi a mi számunkra is egyetlen zsáknyi üres, „léha” szemet és csak 800 forint osztalékot jelentett. Az a reménységünk tehát, hogy ez a rizstermesztés szabadítson meg bennünket a szegénységtől, meg, hogy legalább saját termésből főzhessen anyánk tejberizst, süthessen finom kásás rétest, nem válhatott valóra.

Én még a következő évben is jártam napszámra azoknak a gazdáknak a telepére, akik nem vesztették el a kedvüket, s egy-két évig még folytatták a termesztést.

A legnehezebb időszak a június volt, amikor még gyakran változott hűvösre az idő. Tizen, tizenöt is görnyedeztünk egymás mellett a hideg vízben, egyik kezünkkel a muhar tövét keresve, másikkal a kiszedett csomót tartva a markunkban, amit egy ember „a „muharos” szedett el tőlünk és hordott ki a partra. Ez a különös vízivilág alkalmas illusztrációja lehetett a történelmi Sárrét tájképének, ami csak a romantikus leírásokban lehetett eszményi élőhelye a korabeli pákászoknak, csíkászoknak, darutollakkal kereskedő madarászoknak, nádasok szigetein élő rideg-pásztoroknak.

-Kígyó! Kígyóó! -sikítoztak olyankor a velünk dolgozó lányok, mikor vízisiklót láttak átkunyorogni a víz fölött. Pedig azok az ártatlan lények talán jobban féltek, mint ők.

Vízicsigák, pókok és mindenféle kellemetlen, lágy spongyaszerű, nyálkás képződmények lebegtek a felszínen. Néha a tenyerünkhöz ragadtak. Szúnyogok támadtak ránk, piócák tapadtak észrevétlenül a lábunk szárához a vérünket megcsapolni. Engem kinevettek a társaim, mert a piócák ellen védekezve, a vízben is harisnyát viseltem. Mások csak sőt pergettek rájuk, így szabadultak meg tőlük. Volt köztünk egy ember, aki azoktól a nyálkás valamiktől irtózott és a pocsolás alatt sem állhatta, ezért bakancsban gázolt egész nap.

Az emberektől tisztesebb távolságban leszálló gémekeket, gólyákat, vadkacsákat, a szárcsát, a síró hangú bíbicet és a máshol nem látható apró szárnyasokat, a vöcsök megjelenését szívesen bámultam volna. A velünk együtt dolgozó gazda azonban nem vette volna jó néven, ha a napszámosa munka helyett báméskodik és lemarad a sorban. Olyankor viszont még ő is csodálkozva hívta fel a figyelmünket, ha egy galamb méretű, sötét színű különös madár szállt le a habgátra.

-Nézzétek! Oláh pap.

Ez a ritka és kíváncsi szárnyas nem tartott tőlünk. Sokáig maradt helyben, ha közeledtünk hozzá, s akár órákig ott állva nézett bennünket, mintha csak ő lenne a munkafelügyelő, vagy éppen egy palástot viselő tiszteletes.

Kevésbeszédű, bölcsen gondolkodó emberek voltak az idősebb munkatársaink, akiktől sokat lehetett tanulni. Afféle hétköznapi filozófusnak tartom ma már azt az ötvenöt és hatvan éves kor között lévő parasztembert is, aki egy reggel komótosan kaszálgatta az árokpártot.

-Hideg szél fúj Lajos bácsi! -szóltunk oda neki, arra gondolva, hogy aznap is kellemetlen lesz a vízbe gázolni.

-Az a-hagyta helyben csendesen, majd hozzá tette:- A fene a tövit!

Ez a szerintem bölcs mondat azóta is megmaradt bennem. Mert úgy igaz, hogy ha valaminek a tövit eszi meg a fene, akkor az egésznek vége. Tehát ami rossz, azt tövénél kell megváltoztatni, hogy minden jóra váljék. Ezt tanultam meg tőle.

Az aratás már októberben lehetett, hacsak nem voltak késésben a gazdák. Akkor is jártam napszámra,

s emlékszem, hogy a lecsapolt víz nyomán még itt-ott tócsák, pocsoják maradtak, s reggelenként deres volt a föld. Mégis mezítláb dolgoztunk, kímélve az egyetlen lábbelinket. A növények ekkorra már megkeményedett szára, éles tűszúrásokat karcolt a lábszárunkra, ami az esti lábmosáskor okozott kínzó fájdalmakat. Arra pedig nem emlékszem, hogy gumicsizmája is lett volna valakinek.

Sorban, úgymond sakktábla szerűen haladtunk. Az előttünk lévőnek igyekeznie kellett, mert ha a mögötte dolgozónak gyorsabban járt a keze, könnyen az előtte lévő sarkába akadhatott a sarlója.

A beérett rizsszemek könnyen peregnek. Ezért vágtuk a korabeli technológia szerint sarlóval a termést. Egy munkás négy sort fogott fel. A negyedik sor levágott szárát magasabbra hagyta, s arra, úgynevezett párnát, vagyis szárköteget helyezett, s ahhoz döntve fektette a további levágott szárakat, hogy egy ideig még száradjanak. Csak több nap múltán kötözték azokat a kanálisokból gyűjtött, gyékényből font kötelekkel apró kévékbe. Szállításkor is ponyvát tettek a szekérderekba, hogy a kipergett szemek ne vesszenek el, s az aprócska kévéket sem rakták asztagba, mint ahogy a gabonát szokták, hanem egyenesen a szekérből adogatták fel a cséplőgépre.

Az ipari növények termesztésének mindig rövid ideig tartott a felszálló ága. Aki kezdetben jól járt vele, azt sokan kezdték követni, de egy-két éven belül már ugyanolyan kevésre jutottak, mint a hagyományos növényekkel.

A következő évben már én is másféle napszámos lettem. Csak hallomásból tudom, hogy a rizstermesztést is a téeszek folytatták még valameddig. Azok már modern, gépesített technológiával, jó drágán. Úgy látszik, hogy nekik sem érte meg. Mint ahogy az előttem látott parlag is bizonyította, senkinek sem.

Nem is tudom, miért kopogtatom most én is ezt az emlékiratot. Kinek érdekes ez a mai világban? Vajon az irodalom ítései miféle műfajba sorolnák be ezt a dolgozatot? Hacsak nem annyi lehet a célja, hogy korunk ifjabb nemzedéke ismerje meg hétköznapi történelmünket. Mert, ahogy mondani szokás, a történelem a jelen tanítómestere.

Ahogy ott álltam a gáton, én is azt gondoltam:

-Köszönöm szépen. Jó, de szigorú iskola volt az a két esztendő. Mégsem kérnék az ismétlésből. A fene a tövit.



Pásztorbotok egy csoportja

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Kolomp, vagy kovász

Csak fakadás van a távolban.
Rügy egy sem.
Jégcsapok. Cseppkőcsapok.
Orgonáink.

Csak idő választ sóhajt. Választ.
Fal omlik fel,
korbács csattan róla,
tömegvonzás hullámok.
Sietnek. Talán oda.

Talán vissza. Vergődünk.
Majd erőt magzanak,
addig a mindenség tündököl.

Gőzölög. Forralt bor.
Mellőle köpött napok. Mieink.
Kukorica pattogás ámít.
Kérődzés.

Mellkasom mozdonyt játszik,
zihál, sípol. Röppenne,
de bugyog néha.
Rögök közé szűköl a vér. Nyakam.

Más alapú élettől retteg
agyam párolt szürkéje.
Tekergéseibe facsar. Vallok.

Árkaiból kisülések kopogtatnak
a mennybe. Ritmustalan.
Utat! Utat valamerre!

A lajtorját most cseréli teherliftre
a kárhozat. Sorbanállás.
Állás. Hasztalan.
Ateista evolúció. Ha lenne.

Jelenések festik át aurámat.
Metszeteimet polírozzák.
Rajtuk mosoly tükröződik vicsorrá.
... Én látom a Tízparancsolatot!

Csak mereng, vissza. ... Rám.
A régbe.
Visszhang és tükör.
Egymás régisége.

Csak a
mozaikok közét fugázzák a szavak.
Kolomp vagy kovász. Rezonancia.



Csengők és kolompok

KŐ-SZABÓ IMRE

Lilaköd

Felébredtem, már sütött a nap. Az órát kerestem, de hirtelen nem tudtam belőni a célt. Persze, mert a másik oldalra fordultam és így az óra a túloldalon volt. Rápillantottam, valami nem stimmel, mert leolvasva háromnegyed tizenkettőt mutatott. Gondoltam, jól elaludtam. Felültem az ágy szélére, akkor látom, hogy az idő csak kilenc. Összekevertem a mutatókat, a mostani órákon ezeket is rövidebbre szabják. Ott ültem vagy tíz percig. Végtagjaimban nem volt erő, éreztem, hogy a fejem zúg. Ilyenkor oszlik a lilaköd. Nem csoda, mert a Sós Pisti erőltette az este, hogy még igyunk egy kört. Az a korsó sör, meg a pálinka, amit kísérőnek kért, már a hátam közepére kívánczolt. Mikor beöntöttem, úgy is éreztem. Nem a gyomromba ment, valahova máshová, talán a fejembe. Valószínű, hiszen a számba öntöttem, az, pedig a fejemben van. Logikus, kár ezen rágódni. Ilyenkor mindig nagyfiú, most kapott valami lóvét. Egy építkezésnél virított, bővölte a malteros vödröt, meg a fényesre csiszolt nyelű lapátot. Negyven éves korára ezzel már annyi sódert, meg homokot trógerolt össze, hogy kicsibe megformálhatná a Gellért hegyet. Persze, nem egy iparkodós fajzat. Az anyjával él, eddig még nem nősült meg. Igaz, én sem láttam még sohasem egy nőnemű egyénnel. Ő is a Muskátli Vendéglőbe tölti szabad idejét. Mondhatom azt is, hogy a szabadságát, vagy talán a készenléti szolgálatot. Az építőipari mesterek innen szokták elvinni pár hétre, vagy pár napra. Mindig ugrásra kész, kedvelik a mesterek, mert megbízható, csendes srác. Aztán a mi asztalunknál szokott ülni a Hernádi Sanyi, akinek a szakmája földmérő. Korábban a földhivatalban dolgozott, Egyszer a főnök az egyik szőlőtermelő falu zártkerti részét mérette fel vele. Ott melózott vagy fél évig, aztán egyik pincéből alig tudott átbotorkálni a másikba. Mert ugye a gazdák hívták, kínálták. Közben magyarázták, hogy ez a föld, ez a szőlő már a nagyapa korában is eddig volt. Ide kell leverni a cöveket. Hernádi Sanyi kissé szédülve, verte is a karókat, aztán ebből lett a galiba. Most, negyven éves és munkanélküli. Ott szokott még ülni a Tóth Laci. Neki szerencsére van állása, ebben a szűkre szabott, elbaltázott világban. A közeli gyárban, ami még szerencsére működik, ott villanyszerelő. Olyan karbantartó tmk szerelő, de szokott feketén is melózni. Múltkor Sós Pisti mondta is neki, óvakodj a hipótól, mert könnyen kifehéredsz és meglát az APEH, aztán nézheted magadat. Még a nyugdíjig van vagy tizenöt éve. Azt mondja: ő azt élve, már meg sem éri. Ezt most csak úgy, itt az ágyszélén ülve gondolom végig. Mert ugye így négyen alkotunk egy csipet-csapatot, vagy inkább egy szövegláda négyest. Mert ugye délutánonként, meg este, amíg az öreg Tamás bátyja be nem riglizi a vendéglő ajtaját, addig mi itt ülünk. Szopogatjuk a sörünket, jó magam inkább fröccsöket öntögetek le a gigámon. Lehet, hogy már borköves a torkom is. Mindig kérdik, miért krákgokok annyit? A fene se tudja, de valami ingerli. Mondta is Török Laci: - Én a helyedben, megmutatnám egyszer egy gége mesternek! Úgy döntöttem, nekem ne kukucsáljanak a nyelöcsövembe. Bírja, ameddig bírja! Aztán már úgyse lesz rá szükségem, ha pedig beteg, akkor az a másfél méteres sárgaföld, amit rám terítenek, igazi gyógyír lesz rá. Egyelőre befejezem az agykerek tekerését. Felöltözöm, leugrom a boltba, mert elfogyott a kenyér. Sokat nem veszek, mert rám szárad, ezzel óvatosan kell bánni. Tudom, akkor még nem volt gond, amikor az asszony is itt virított. Lehet, hogy jó volt, talán igen, de mára már kevésbé hiányzik. Megcsalt azzal az undok, féreg apró emberrel. Olyan volt, mint a törpe, ki lehetett volna tenni a kertbe. De biztosan rájött arra a mondásra, hogy kis ember nagy bottal jár. Ez volt a csábító ereje biztosan annak a szobafestő fickónak, aki olyan kicsi volt, hogy csak létráról tudta a falat pemlizni. Mikor megtudtam az esetet, felment bennem a pumpa. Mindig tudtam, én vagyok az erősebb. Erre edzettem is, nem is volt baj. Bemeszeltem a törpének pár szobafelületű nyakast. Ott nyafogott az itató előtt, véres fejjel. Na már mindegy! Még szerencse, hogy az asszony megértette az idők szavát, nem kellett sokat lefetyelni neki. Szedte a sátorfáját és eltűnt a lakásból. Nem is tudom, hol lehet most. Azt hallottam, hogy a törpe szobafestőnél lakik, állítólag. – Na, akkor indulás a fürdőszobába! – ezt csak biztatásként mondom. Megjöttem a boltból, kellett volna egy kis felvágott is, de nem vettem, ezzel most felvágok, takarékos vagyok. Gyorsan összekapom magam és lecsoszogok a törzshelyünkre, a Muskátli Vendéglőbe. Ez a

neve, mert a Tamás bátyjának a felesége, Mária néni nagyon szereti ezt a fajta virágot. Úgy kidekorálja a vendéglőt piros muskátlival, azt hihetné az ember, hogy ez valami szoci találkahely. De szerencsére nem az, mert nem szegfű. A politikát mi mellőzzük, csak néha eresztünk meg egy-egy megjegyzést, ezzel is minősítve a magas politikát. Még szerencse, hogy nincs messze, két utcányit kell csak gyalogolni, nem fárasztó. Talán akkor, ha egy kicsit, többet tankolunk, mert amennyi a tartályba belefér, és abból nem mindig csurog ki a kellő mennyiség. Néha azért túl-túl csordul, ez akkor fordul elő, ha nem iparkodik az ember kellő sebességgel az illemhelyre. Na de ez ezzel jár, tehát számolni kell vele. Az utca kihalt, nincs egy lélek sem, most jöttem rá, persze azért ez az elvonulás, mert szombat van. Én csak lépkedek, unalmamban számolom a lépéseimet. Egyszer elhatároztam, megszámlalom, hány lépés a muskátlis, többször bele is fogtam. Négy száz fölött mindig eltévesztettem, aztán abba is hagytam. Gondoltam, nem vagyok én Rockenbauer Pál, aki csak úgy megy az országos kékjelzésen és számolja lépéseit. Az ajtón nem kellett kopogni, hiszen ki volt tárva, különben is, hülyének néznének, ha a kocsmá ajtaján bekopognék. Köszönni azt szoktam, ilyenkor az ismerősök üdvözlik egymást. Azt is megfigyeltem már, ha egy idegen iszik a talponálló részben, az is köszön, még akkor is, ha nem láttuk egymást sohasem. Itt legalább udvariasak az emberek, van jólneveltség, még akkor is, ha azt mondják, oda csak a bunkók járnak. Persze itt is van ilyen gyalultatlan fajzat, de ezeket hamar helyre teszik, illetve megmunkálás alá veszik. A srácokat már messziről látom. Ott ülnek a törzsasztalnál, látom az arcukról, már bevették a jókedv gyógyszert. A gyógyszeres, üres tégelyek ott vannak az asztalon, sorban. Az orvosi utasítást be is tartják: - Nem rágni, lenyelni! Sorba kezét szorítunk, leülök, az én gyógyszeremet is kikérték, tehát minden rendben van. Be is veszem, ne legyek egy perc hátrányba sem. Kértem őket, miről folyt eddig az akadémiai székfoglaló? Hernádi Sanyi tájékoztat: - Arról faggattuk egymást, ki, mikor és hogyan kezdett el inni? Mindjárt gondoltam, hogy ilyen eget rengető, nagy kérdések kerültek az asztalra. Mindjárt a parlamentben képzeltem magamat, mert ez a kérdés, ezt a formát követeli. Unsztoltak, mondjam el az én verziómat, ők majd kérdeznek és kiegészítenek. Látták rajtam, hogy még nincs meg a székfoglalóhoz szükséges belső hangulat és felkészülés. Tóth Laci hozott gyorsan egy fehér nagyfröccsöt, melyet a gyógyszer oldására, két hörpintéssel, le is küldtem. Egy kicsit összpontosítottam és elkezdtem. Persze én komolyan gondoltam ezt az expozét, így is kezdtem. – Húsz éves lehettem, amikor anyám meghalt. Váratlanul, nem volt beteg, egyszer csak rosszul lett, összeesett és vége. Ő fogta össze a családot, hiánya miatt összeomlottunk. Apám nagyon szerette anyámat. Minden nap kiment hozzá a temetőbe. A bátyámmal egyedül maradtunk. Szótlatlanul bolyongtunk a lakásban. – Aztán ittál? – kérdezte Sós Pisti. – Eleinte, félve! – Később belejöttél? – kérdezett tovább. Mit válaszoljak erre? Tagadjam a dolgokat, annyit mondtam: - Eléggé! Ez már a többieknek is elfogadható válasz volt. Hernádi Sanyi azért még kíváncsi volt, mert megkérdezte: - Mennyire voltál hitelesítve? Most aztán színt kell vallani, mert ismernek. – Jobb napokon két, három liter. Ők is tudnak számolni, jártak iskolába, még ha esetleg bukdácsoltak is. Miből fedeztem a rávalót, kérdezték. – Voltak gondjaim, hiszen akkor még nem dolgoztam, de szereztem pénzt! – Hogyan? – kérdezték egy kicsit értetlenül. – Egyszerűen, otthonról elvittem valamit, elcseréltem. – Az öreged nem dühöngött? Egyszerű a válasz: - Mit tehetett volna? Hirtelen eszembe jutott, mondtam is a srácoknak: - Egyszer felültem az öreg kerékpárjára és aztán gyalog mentem haza. Egy hétig törzshelyem volt az ivóba! Ezt jó és merész ötletnek tartották. Sós Pisti indítványozta, hogy egy kört kérhetek ezért a remek ötletért. Mit volt, mit tennem, intettem Tamás bátyjának, aki a tőle megszokott gyorsasággal lerakta az asztalra a tele poharakat. Hörpölgettük az éltető folyadékot, beszélgettünk erről, arról. Egyszer csak megszólalt Tóth Laci: - Nekem mennem kell haza! Úgy mondta, mintha itt lenne a vég és neki okvetlen mennie kell. Nem is nagyon marasztalták a többiek. Csak annyi szöveg zuhanyt kapott, hogy: - Siess haza, vár a mama! – Majd kapsz az asszonytól! – Nem vagy egy festői látvány! – porzottak a megjegyzések. Tóth Laci állta a sarat, intett a kezével: - Sziasztok! – még hozzá tette: - Majd holnap elmesélem! – ezzel indult az ajtó felé és pillanatok alatt elnyelte alakját az éjszaka sötét leple. Aztán a többiek is elszéledtek, csak magam maradtam egyedül, szinte árván. Még betekertem két fröccsöt, aztán úgy döntöttem, jó magam is útra kelek, hazafelé. Már az ajtóban lébecoltam töprengve, mikor egy ismeretlen fazon intett a söntéstől, menjek oda. Nem volt égbekiáltó nagy kedvem, de mégis ráálltam az ismerkedésre. Erős, nagy, tagbaszakadt fickó volt. Nem láttam sohasem ebben a kocsmában. Nyújtotta a kezét, bemutatkozott, de most kezdett hatni az utóbbi két fröccs, így nem értettem semmit. Ha most visszagondolok, kért két fél szagosat, olyan kerítésszagot, amelyet megint beöntöttem valahová. Arra

már nem emlékszem, mert innentől, se kép, se hang nem volt.

Másnap ébredtem a sürgősségin. Feküdtem egy ágyban, a fejem, a jobb karom meg a ball lábam gipszbe volt kiperarálva. Mozdulni sem tudtam. Órákig így feküdtem, nem szólt hozzám senki, olyan voltam az ottaniaknak, mintha ott sem lennék. Úgy mentek el mellettem, mintha én lennék a fogas. Már feljött a hold, teli pofájával, pont a képembe sütött, amikor kinyílt az ajtó és megjelent Sós Pisti, a maga valóságában. Összecsapta a kezét, amikor meglátott és annyit kérdezett: - Te még élsz? Aztán töredezett ismerettel előadta: - Összevesztél azzal a fickóval, de nem te voltál az erősebb!



Tarisznya, suba, karikás ostor, kampók, és egy csokor levendula a sarokban

VÉGH TAMÁS

versei

Július végi töredékek

I.

Öklömnyi nagy csöndeket görget a szél,
Néptelen utcára néha zaj ficamodik:
Motorhörgés, lánynevetés, nyitott
Ablakom alatt csattanó kérdés,
Légszomj. Minden több kevés.

II.

Maradtak itt még, mint romok között
Botladozó túlélők, némely öregek,
Felettük már az idő sem száll,
Inkább, mint fénylő glória lebeg.
Nézem őket: ismerős ismeretleneket.
Értem távolodó emlékeik üzenetét.

III.

Sokan vannak itthon, a többiek
Meg szabadságon. Strandok, tavak,
S egyéb vizek telnek, zajlanak
A kirándulások, s a magánszféra
Ismeretlen katonáinak autóival telnek
Meg a parkolók, terek, állomások.

IV.

Kertjeink felett a kora délutáni hőség,
Mint gazdátlan gondola ring, szélroham
Kerekedik, majd elül, felhő kékül,
Feketedik, de ma sem fog esni, tudjuk
Azt, hogy locsolnunk kell este megint.

V.

Öklömnyi nagy csendeket görget a szél,
Néptelen utcánkra léha zaj ficamodik.
Edénycsörgés, vacsorazaj, csukott
Ablakok mögött sustorgó tévék.
Légszomj. Minden egyéb kevés.

2012-07-29.

Kitántorgó

Akiknek menni kellett, azok mentek.
Bizonytalan jövőbe, idegennek.
Ma sem kell más, ugyanaz a kényszer
Úzi, hajtja a lelket: hátat fordítani

E szólamokkal süketítő, abszurd jelennek,
El oda, hol még megfizetik a munkát,
S a tisztességet nem zálogba csapják,
S mint a jövő remény-maradékát,
Egyszer majd, valamikor kiváltják.

.
Velünk telik meg újra a nagyvilág,
Velünk, akiknek minden út kevés,
Akiknek, mindig későn érik a hazai
Vetés, velünk, örök kivándorlókkal.

Akiknek menni kell, azok mennek.
Bizonytalan jövőbe, idegennek.
Azóta már biztosan jól keresnek...

2012-08-01

Ott leszünk

Mindig lesz közülünk, aki megsirassa
Avulttá gyalázott arany-éveinket,
Melyek örökké bennünk fénylenek
Rozsdátlanul.

SZÁJBELY ZSOLT

Amelia

Amott, a lomha csigák nyálkás ölelésétől fénylő fűszálak között, mint göröngyös úton döcögő rozoga szekérről ledobott magányos halott, mozdulatlanul, a halál rejtélyes színjátékának nagyszerű művészetét mímelve, hófehér kezeit keresztbe fonva süllyedő mellkasának mézédés domborulatain, különös bánat jéghideg vizében megmártózva fekszik Amelia. A fény forró cseppjei, mint a tűzbe mártott gyertyák viaszgyöngyei a titkos hajlatok szeráfi gyönyöréért reszkető kezek pompás ívén, lassan, mintha tavaszi olvadást félő jégcsapok könnycseppjei volnának, lecsorognak rózsás orcájáról. Koponya-falai között, a parázsló elme karmazsin-termeiben, lezárt szemhéjak halotti nyugalmaiból rabolt képek táncolnak, mint kora hajnali harmat-koronákkal ékes, apró tündérek.

Mesés titkokat suttoznak a sötétzöld lombok, megunt vágyképként elhalványuló korok arany-partjain heverő mítoszok édes szófűzereit aggatván a bukott királyként megcsúfolt ábrándok csonka öntudatára. Amelia kisasszony megigazítja hófehér kalapját. Kecses mozdulatait pironkodva szemlélik az égi mezőkön bókászó felhő-báránnyokon pihenő, hajdani ajkak vörös cellájából szabadult szerelemittas sóhajok. A gyémánt csillogásában újjáéledő napfény jéghideg permetként hullik alá egy kéklő óceánok gigászi nagyságáról álmodó pocsolya poshadt valóságába. Amelia emlék-szirmai között lépdel. A szatén-tudat tükörszobájában, vadászó gepárdként vágázó vonatok bársonyos üléseiben ülén, művészetté formált gondolatokat kergetnek a végtelen szépségét éltető ifjú költők. A füstös dohányboltok előtt ücsörögve, sárga ujjú vénemberek pöfékelik savanyú bánatukat a rúzs-vakolat mögé rejtőző szajhák fonnyadó bájai közé.

Amelia lassan elővesz egy megsárgult fotót. A fénykép sík-börtönében raboskodó ifjú ember mosolya oly édes, mint a legfinomabb szőlő, mely a szépséges Itália ragyogó napfényben fürdő domboldalain növekszik. Amelia szorosán a szívéhez szorítja a képet, mintha lelkének egy darabját kívánná újra a helyére tenni, és lehunyja türkizkék szemét.

A sáros földbe fűrődva ártatlan vértől vöröslő acél-kardok lengedeznek a viharos szélben, a menyasszonyi ruhák hófehér ártatlanságára dühös zivatarként ömlenek a skarlát-szín vércseppek. Vénusz születésének éteri csodája fölél fekete fellegek sodródni, a hullámokon ringatózó kagylóban álló istennő karcsú lábai előtt remegő kezek szagatják a boldogság vörös vásznát, és a szárnyas géniuszok fuallatai nyomán széttépett ruhafoszlányok szállnak a mozdulatlan levegőben.

Amelia fátyolos szemével lassan a távolba tekint, utolsó könnyeit puha tenyerébe morzsolja, s a fényképet ásitó zsebébe helyezve, mint aki végre meglelte a szörnyű fájdalom szarkofágjába rejtett boldogság kincseit, elindul a nyüzsgő város felé, hogy egy lassú keringő érzéki árny-folyamába fojtsa sajtó lelkének bánatködöt lehelő lidérceit.

A Nap lassan a széles horizont mögé bújik, és a sötétlő éjjel majd egy boldog hajnalt hoz az elveszett, vacogó lelkek számára...



Egy csokor pergő

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

Defeneztrációk

Vannak olyan könyvek, melyeket sohasem olvas ki egyszerre az ember. Csak szemezget, böngészget a fejezetek közt olyankor, ha éppen el akarja tölteni a töredék szabadidejét, miközben vár, vagy készül valamire.

Ilyen könyv az én számomra *Vaclav Pavel Borovička; Híres politikai merényletek* című könyve, melyet 1981-ben jelentett meg Magyarországon a Kossuth Könyvkiadó, és *Czagány Iván* fordított magyarra. A fejezetek legtöbbje történelmi fordulatok kezdetének a krónikája, háborús előzmények jelzője, mint például az 1914 évi, *szarajevói merényletről* szóló fejezet, vagy a *Jean Jaures*, a francia szocialisták vezére, a Humanite c. lap alapító főszerkesztője elleni merénylet, 1914. július 31-én. Továbbá *Engelbert Dolfuss* osztrák kancellár lelövése 1934-ben, egy fasiszta puccskíséret alkalmával.

A történetek mindegyikéből az a következtetés olvasható ki, hogy a hatalomért mindenkor harcolni szokás. A harc módszerei a humanizáció során talán enyhültek valamennyire. Leginkább csak a civilizált országokban, de nem szűntek meg.

A nagy hőségtől a viszonylag hűvösebb szobába elbújva, nemrég a ; *Tragédia cseh módra* című fejezetet olvastam újra, miközben rájöttem, hogy korábban elkerülte a figyelmemet a prágai Vencel -tér névadójának története.

A krónika szerint 929 szeptemberének végén öccse, *Bolesláv* befejezte egy templom építtetését és meghívta bátyját *Vencel fejedelmet* az ünnepélyes felszentelésre, aki azt elfogadta. Csakhogy, a kormánypálcára áhítózó öccs ármányt szőtt ellene. Etette, itatta, de másnap hajnalban, mikor a fejedelem a misére indult, őt és kíséretét Boleszláv, a csapatával várta. Az összecsapás vége Vencel meggyilkolása lett. A győztes testvér, Vencel hívei közt is kegyetlen vérengzést rendezett, még a gyermekeket sem kímélte.

Boleszláv ezután Csehország uralkodója lett, de mint a szerző írja, talán felébredt benne a lelkiismeret, ami nem hagyta nyugodni. Kihantoltatta bátyja földi maradványait és eltemettette a prágai várban, Szent Vítus újonnan felszentelt templomában. Ez az a székesegyház, ahol a magyar turisták is gyakran járnak, s az idegenvezetők szerint állítólag 800 év kellett mai valóságában való felépítéséhez.

A német eredetű defeneztráció fogalmát még az Új Magyar Lexikonban is hiába keresnénk. Ez azt jelenti, hogy a régi korokban már Németalföldön is gyakran szabadultak meg úgy a nemkívánatos egyénektől, hogy egyszerűen kidobták valamelyik magas épület ablakából-írja a szerző, akitől megtudjuk, hogy Csehországban sem idegenkedtek ettől a módszertől egykoron.

A huszita mozgalom kezdetén, 1419 július 30-án a felbőszült prágaiak a tanács tagjait dobták ki az újbárosi városháza ablakaiból. A polgármester és kilenc tanácsstag vesztette így az életét, mert az ablakok előtt álló tömeg lándzsahegygel kapdosta el az alázuhanókat.

Az 1618-ban történt defeneztráció krónikája hosszú történet, sokféle összefüggéssel, aminek a részletei több helyet igényelnének. Ebben döntő szerepe volt a *Habsburg uralkodó család* politikájának. Vele kapcsolatban az olvasható, hogy a rendi felkelés előjátéka lett az Európa több frontján kitört harmincéves háborúnak.

1617-ben *II.Ferdinándot* cseh királlyá választották. A katolikusok ekkor a támogatására számítottak a protestánsokkal szemben. Nem tévedtek. A protestáns *Thurn grófot* megfosztották a karlsteini polgármesterségtől, ami elégedetlenséget szült a vallás hívei között. Sok egyéb sérelmek, a kialakult feszültségek és a terjedő rémhírek következtében utcai lázongás tört ki, amit le kellett csillapítani. Thurn gróf minden baj okának a cseh kancellária heytartóit vélte.

-Meg kell őket büntetni, hogy megnyugtassuk a népet- gondolta híveivel együtt. Mint a szerző írja, egyes források szerint az ellenük való merénnyel jelt akart adni a felkelésre, mert meg akarta fosztani a habsburg II. Ferdinándot a cseh tróntól.

Arra a valótlan hírre, hogy a bíró bebörtönözte az evangélikus esküdteket, az óvárosi városházában a tömeg feldübörgött a falépcsőn, hogy a cseh kancellárián elégtételt követeljen. A megalakult Forradalmi Itélőszék a cseh királyság ellenségeinek nyilvánította azt a három személyt, akiket a tömeg szeme láttára, a 16 méter magasan lévő ablakon kidobtak.

Először *Jaroslav Bor[^]ita Matinicot*, a karlsteini polgármestert dobták ki fejjel lefelé, aki csodák csodájára odalent feltápáskodott, élve maradt és elmenekült. *Vilém Slavatának*, a Tartományi Legfelsőbb Bíróság bírájának zuhanását egyes szemtanúk szerint a falból kinőtt rózsabokor mérsékelte. Meg az a sok papírszemét, amit a városi hivatalnokok dobáltak ki éveken át a várárokba. Orvosi segítségben részesült. Egy ideig fogva tartották, aztán elengedték. *Fabricius* írnok is sértetlenül esett az árokba. Sőt, Matiniccal együtt még ő támogatta a zúzódásokat szenvedett Slavatát.

Érdeemes a teljes részleteket is elolvasni. Nem hozzáférhetetlen ez a könyv. A helyi könyvtárakban bizonyára megtalálható, mint kelendő olvasmány. Minden történet tanulsága, hogy a hatalomért folyó harc sajnos végtelen, csak a forma változik, a lényeg ugyanaz. A hatalmaskodók a tömeget eszköznek tekintik. Az élethez pedig szerencse is kell.

H. TÚRI KLÁRA

Emlékezés egy füstifecske

Álltunk a fészer előtt, otthon,
két kirepült felnőtt gyerek
- beszélünk kellett volna, de
köztünk a néma csönd lebegett:
 emlékek és a
 tisztázatlan múlt...
 s félszavak egész erdeje
feszített közénk hálót;
magunkban álltunk ott
 - én, a nővér
 s ő, az öcsém...mikor egy pillanatra
 összecsendült szívünk
halk harangja - . S...akkor
 ...akkor észrevétlen
 az Életfárol alá, bal
 keze-fejére szállt:
mint ima, mint egy-egy "Istennek hála!" -
hívó lelkek esti zsoltosmája
...felfényleni a szeretet tüzén -
 a természet piciny teremtménye:
öcsém balján menedéket véelve:
 egy árva füstifecske.
- Ő sem értette és én se e csodát,
de - ma is látom...s róla már a rák
 ezt le nem rághatja soha, -
 hogyan nyílt akkor ettől mosolya,
 s derítette beszédre száját. -
Szent Ferenc ím...a madarakkal! -
 irigyeltem el tőle e képnek
 megtartó hatalmát, s a komoly,
 szelíd szellemiséget, mely
 róla áradt, - hogy szerét ejtse:
lélek-beszédnek...otthont hogy találhat.

/S/...már meghalhat ő és én...meghalhatok,
ha szívünkben egy fecske örök helyet kapott:
 e fecske színében felém
 akkor a Lélek ragyogott -
 szent ragyogása üzenet volt
:ölelő karjainkra venni a holnapot,
s felcsillogtatni, mint tette...kézfejen
 annakidején
 az én
 Öcsém...



Gazdag gyűjtemény



PETROZSÉNYI NAGY PÁL

A BABA

Ádám mester reggel hat órakor rácsöngetett az asszonyra.

– Már itt van? – hunyorgott a mérnöknő a napfényben.

Nem szerette, ha ilyen korán zavarják. Mivel igen meleg volt, még slafrokot sem kapott magára, így félig pucéran, alig tenyéryni fürdőruhában nyitott ajtót a festőnek.

– Ígéret szép szó, megtartva úgy jó.

– Úgy, úgy, azért jöhetett volna később is, hiszen ilyenkor még a tyúkok is alszanak. Na, jöjjön! – simította el szeméről a haját. – Kicsit kócos vagyok – szabadkozott zavartan. – Reggelizett?

– Hogyne.

– Akkor lásson munkához!

– Kinyitná, kérem, a kaput?

– Máris!

Ádám mester komótosan zötyögött járgányával a tágas, szépen karbantartott udvarra. Kicipelte a vödörket az ütött-kopott autóból, a létrát és egyéb, szobafestéshez szükséges szerszámot.

A mérnöknő tekintete megakadt a férfin. De jókötésű pasas! Szinte hihetetlen, hogy észre sem vette eddig. A mester karjain csak úgy dagadoztak az izmok, s félig kigombolt inge alól kikandikált domború, szőrös melle. Vajon milyen lehet egy ilyen majommal hemperegni az ágyban?

– Elfogyasztana egy csésze cappuccinót velem?

Nocsak! – nézett nagyot a festő. Tulajdonképp gyermekkorától ismerte Katát, aki azonban mindig átnézett rajta. Ádám Ferkót részben mulatatta a dolog, miután a kicsaj csöppet sem tartozott a csini babák közé: sovány volt és alacsony, arca pattanásos, orra horgas. De ami mulatatta, el is gondolkottatta a fiút: akkor miért nem tudott így sem imponálni a kicsinek?

– Nos, megiszik?

– Miért ne!

Szótlanul ballagtak az elegáns, antik bútorokkal zsúfolt szalonba.

– Foglaljon helyet, mester!

– Ebben a meszes, olajos nadrágban?

– Hát... vegye le! – villant rá a mérnöknő szeme. – Látja, én is bikiniben vagyok. Ez a hőség... – törölte meg verejtéktől gyöngyöző homlokát. – Úgy tűnik, évről évre melegebbek az évszakok. Maga hogy bírja?

– Nehezen – matatott nadrágján a festő. – Azért gatyában mégsem ülhetek asztalhoz.

– És fürdőruhában? Várjon, hozok magának is egyet – térült-fordult a mérnöknő. – Voila: kávé, konyak, meg ez az izé – mutatott egy fürdőnadrágra. – A férjemé... volt, még abból az időből, amikor belefért egy normális dresszbe.

– Most hol van a doktor úr? Alszik?

– Házon kívül, mester, valahol Pesten „értekezik”, ha... igaz.

Szóval szalma – dobant meg a szobafestő szíve, de már a következő pillanatban kinevette magát.

Csak nem akar kikezdeni egy ilyen csontkollekcióval! Sem fara, sem melle, annál nagyobb szemölcs virul az orrán. Hm, a konyakot azért megízleli.

– Maga sportol? – gyönyörködött a szobafestőben az asszony.

– Én? Franckarikát, melós vagyok én, kérem, mikor sportolhatnék? Hajnalban kelek, és estig gyűröm az ipart. Azonkívül... Mit mondjak, öreg vagyok én már ehhez.

– Öreeg? Megengedi? – tapogatta meg a férfit. – Hú, micsoda békák! Szereti a konyakot?

– Maga nem?

– Dehogynem! – töltötte tele a poharukat. – Proszit!

– Egészségére, mérnöknő!

– Kata – suttogta, közel hajolt a férfihez, és mélyen a szemébe nézett. Szűzanyám, ha most látná az ura! Á, mit, nyilván ő is ugyanígy tesz Pesten – nyugtatta meg lelkiismeretét az asszony. Ma ezzel, holnap azzal csalja, ergo épp itt az ideje, hogy visszafizesse a kölcsönt.

– Köszí a kávé, italt – fintorgott a festő –, de most már azt hiszem...

– Nyugi, mester, nyugi, messze még az este. Ej, csak egy pohárával, utána nem bánom, tovább gyűrheted az ipart – tartóztatta Kata, egy pillanatig habozott, aztán hirtelen elhatározással szájon csókolta a férfit.

– De mérnöknő!

– Parancsolsz?

– Bocsáss meg, de én ezt sehogy sem értem.

– Mit nem értesz?

– Hogy mi ez a 360 fokos fordulat, hiszen évek óta ismerlek, anélkül, hogy egyszer is érdeklődtél volna irántam – csusszant ki a festőből a hajdani sérelem.

– Pszt! Hallod? – húzta szívére a mérnöknő Ádám mester kezét.

– Látod, ez az! – húzódott el komoran a férfi. – Miért nem jutottam eszedbe máskor is, hercegnő?

– Például?

– Gyermekkorunkban – vágta oda zordan. – Amikor a kertekben ástunk, szedtük az almát, vagy úri barátaiddal hetyegtél?

– Hát az biz elég régen volt – merengett el az asszony. – Nem beszélhetnénk inkább a jelenről, ha már mindenképp... csevegni szeretnél?

– Lehet, hogy túl snassznak találtál? – folytatta Ádám mester. – Vagy a füleim nem tetszettek? Tudom, hogy túl nagyok, meg el is állnak kissé, de hát attól még leereszkedhettél volna hozzám. Mindenesetre mi ketten nem sokat csevegtünk: szia, szervusz, azzal pász, számodra nem léteztem többé. Pedig milyen jól esett volna, ha te is megkérdezed olykor: hát az apád hogy van? Vagy: éhes vagy Ferkó, várj, hozok egy üveg befőttet a kamrából – szorult ökölbe a keze.

Eszébe jutott szerencsétlen bicebóca apja, akivel ketten „besegítettek” néha Herczeg Kata apjának: fát vágtak, felásták a kertjét, és megmetszették a rózsáit. Jóformán ingyért, miközben otthon hét napból ötször krumplilevest ettek.

– Szegény – simogatta meg Kata. – Ha tudtam volna, hogy ilyen... éhes vagy...

– Mindegy, ami volt, elmúlt. Hála istennek, ma már mindenünk megvan: ház, autó, szóval minden.

– Család?

– Egy leány meg egy kisfiú.

– Gratulálok! – lombozódott le az asszony. – Szép feleséged van? Elnézést, butaságokat kérdezek.

– Szép – nyúlt hátra a kényelmes fotelben a férfi, s az alkoholtól, melegtől bágyadtan hunyta le a szemét.

– Te... te alszol? – szisszent fel a mérnöknő, miután a festő percek múltán sem szólalt meg. Hogy nem bomolnak érte, hagyján, talán untatja is a fickót, de azt kikéri magának, hogy csak úgy elbóbiskoljanak itt mellette.

– Tessék? Nem, bocs – mentegetőzött a festő – csak a meleg..., és... Hát igen, fáradt is vagyok egy kicsit.

– Bunkó!

– Idefigyelj, hercegnő! – lobbant fel benne ismét a harag. – Igaz, hogy apám, anyám proli volt, és belőlem sem lett főmérnök, azért még nem kell mindjárt lebunkózni valakit. Egyébként mi a zűr, megsértettelek vagy egyszerűen ilyen a stílusod?

– Semmi, felejtsd el! – vont a vállát lemondóan a mérnöknő. – Felőlem aludj, menj haza vagy...

– Kérdezhetek tőled valamit?

– Nem.

Hallgattak.

– Hát akkor... isten áldjon! – vette föl a nadrágját. – Örülök, hogy legalább egyszer jól... kicsevegtük magunkat – szúrta oda gúnyosan. – Kezít csókolom! – biccentett az elhunyt mérnök arcképe felé. –

Remélem, jól érzi magát odaát.

– Állj! – rivallt rá az asszony. – Most én akarok valamit kérdezni.

– Majd... legközelebb, ha ugyan még találkozunk valaha.

– Kiböknéd végre, mi bajod van velünk?

– Veled... semmi, legalábbis kevés – torpant meg a markos piktor. – Hanem az apáddal...

– Az apámmal? – értetlenkedett a mérnöknő. – Ő is megbántott? Persze, a pénz... Elég skótul fizetett, mi?

– Kedves, hogy beismered – mormogta a festő. – De arra emlékszel-e, hogyan halt meg a tata?

Herczeg Kata agyában felvillantak az emlékek. Valamelyik reggel átüzentek az öreghez, megérett az alma, nem segít leszedni?

– Gyerünk! – pattintott az öreg Ferkónak, jóllehet éppen aznap gyöngéledett kissé, fájt a gyomra, szédült, így tántorgott a mérnökhöz.

– Pájinkás jó reggelt! – hunyorított rá tréfásan a gazda.

Azt hitték, becsicsent, haza is küldték tüstént. Hanem az öreg kötötte ám az ebet a karóhoz.

– Kérem, mérnök úr, nem ittam én egy kortyot sem – erősködött, azzal felkúszott a fára, és füttyörészni kezdett.

Úgy öt percig trillázott, aztán csak hallják, hogy potyog valami a magasból. Rosszul lett a szomszéd, fogta a hasát, és öklendezte magából a früstököt.

– Várjon, mindjárt segítek – rohant a segítségére Herczeg Kata apja. – Ölelje át a fát, különben leesik.

– Sajnálatos baleset, de azt te is tudod, ha édesapád ránk hallgat, elkerülhettük volna ezt a malórt.

Miért nem ment haza, amikor annyira kértük, vagy el sem jön, és anyyi, végül is rajta múlt a dolog.

Ádám mester nem felelt, de a szívébe újból és újból beleszúrt a bánat. Szemet szemért, fogat fogért – fogadkozott valaha, egyszer ő is felnőtt, és akkor isten irgalmazzon neki. Nos, felnőtti ugyan felnőtt, közben az öreg is meghalt, anélkül, hogy bárkinek benyújtotta volna a számlát. Nyicsevo, ami késik, nem múlik. Úgy tűnik, itt az ideje, hogy legalább a nagyságát megleckéztesse kissé.

– Feltennél egy CD-t nekem? Valami vidámat, amire csörögni is lehet.

– Csörögni? – képedt el az asszony.

– Ja – huppant vissza a fotelbe hidegvérűen a festő. – Hogyha már csevegtünk, táncoljunk is, nem igaz? Ennyivel még tartozunk egymásnak, utána nem bánom, hajíts ki, ha úgy tetszik.

– Keringő, tangó, rock, pop...? – sorolta a nő tétován, s el sem tudta képzelni, mi ütött a férfiba, hiszen az előbb még epét, szikrát hányt magából, most meg, mirnix dirnix, csörögni szeretne.

– Csárdást, hercegő, ez való a magyarnak.

Rámás csizmát visel a babám, Szeret is az engem igazán, Rámás csizma hadd szakadjon el, Csak a babám sose hagyjon el.

– Szabad? – hajolt meg a mester Herczeg Kata előtt, és válaszra sem várva magához rántotta a doktornét. A csárdást andalító tangó követte. Ekkor közelebb simultak egymáshoz.

– Te... te bestia! – csókolta Kata nyakába, leteperete a földre, és erőt véve magán végigszántott a testén, lassan, technikásan, hadd jusson el a csúcsra, mert csak az eshet nagyot, aki magasról zuhan a mélybe.

A nő ujjongva pihegett. Teste felizzott, és viszonzta a csókokat, lehunyt szemmel, melegen, ahogy a férjével csókolózott valaha. Csupán a lelke nem tudott felmelegedni sehogy sem. A férfi csókjaiban hidegséget érzett, amitől maga is fokozatosan lecsihadt. Eltolta a férfit, visszaült az asztalhoz, és rágyújtott egy cigire.

– Most mi bajod? – pislogott a festő. – Ezt akartad, nem? Vagy... rosszul csináltam valamit?

– Mondd meg, de őszintén: valóban érdekellek én téged?

– És én? – kérdezett vissza gyanakvóan.

– Tudod, hogy te voltál apuska példaképe a családban?

– Ez most hogy jön ide? Hopp! – állt meg egy pillanatra benne a lélegzet. – Elismételnéd, mit mondtál?

– Grotosz, mi? Miközben te ki nem álltad apuskát, ő folyton téged magasztalt: a Ferkó így, a Ferkó úgy, bezzeg ő... Én voltam a lánya, de te a szíve csücske.

– A kiskésit! – szelídült meg egyszerre. – Aztán mivel érdemeltem ki? Föltéve, hogy tényleg... kedvelt?

– Egyszerű: te hordtad a nadrágot, és apusnak csakis ez imponált.

– Te most ugratsz engem?

– Miért? Vannak ilyen emberek, és apuska éppen ilyen volt – nyílt meg a férfinak önkénytelenül a mérnök. – Szóval ezért... gyűlöltél – gyúlt világosság Ádám mester fejében.

– Tévedsz: nem gyűlöltem én senkit sem. Zavarni persze zavart, de végül is beletörődtem a dologba. Anyuska kedvéért franciául tanultam. Apuska élt-halt a gépekért, és ugyanezt várta tőlem is. Így lett belőlem mérnök, nadrágba bújtam és eltűrtém, hogy időnként Karcsikának szólítson.

– Kinek? – robbant ki belőle a nevetés.

– Karcsikának – nézett rá görbén az asszony. – Na, hagyjuk! Igazából magam sem értem, miért mesélek itt ezekről, de abban biztos lehetsz, hogy én emiatt senkit sem kacagnék ám ki.

Megvagy, hercegnő, most megfogtalak! – ujjongott magában a férfi, és még hangosabban nevetett. Az öregedő asszony kezébe temette arcát, és hallgatott.

– Csak nem sírsz, báránycám? – lágyult el a szobafestő, kicsit habozott, majd elhatározta, hogy csak azért is vérig sérti az asszonyt. – Gondolj arra, milyen jót dugtunk az előbb. Igaz, sikerülhetett volna jobban is, ha... Na ja, ha a ha nem lenne. De egyet se búsulj! Legközelebb megcsináltatod a fogaid, és akkor kívánatosabb leszel. Ami a dudáidat és ráncaidat illeti, hát istenem, mire valók az orvosok? Kis szilikon ide, néhány öltés oda, és esküszöm, még az uradnak is feláll – ütött rajta utoljára még egy nagyot.

Csend. A közeli templomban harangozni kezdtek.

– Kifelé! – emelte fel a fejét lassan a porig alázott kis nő. – Remélem, a jövőben messze elkerüli a házunkat – tért át a tegezésről ismét a magázásra.

– Örömmel – vett kezébe Ádám mester egy értékes porcelánbabát. – Milyen szép baba! – nézte, forgatta a nippet, azzal, zsupsz, kiejtette a kezéből; hadd törjön össze ez is csak úgy búcsúzásképpen, mint az apja, amikor leesett a fáról. – Bocsi, de restellem, ugye, nem volt túl drága? – mosolygott csúfondárosan.

Herczeg Kata az ajkába harapott, és... keresztülnézett a férfin.

– Ez az arc, pillantás...! Mintha már láttam volna valahol! – ütötte szíven valami ezúttal Ádám mestert. – Hát persze, gyermekkoromban, valahányszor levegőnek nézett a kisasszony. Hogy az istenfáját tudtam egy percig is szeretni ezt a szukát! – Oké, hercegnő, látom, keményfából faragtak. Azért egyet jól jegyezz meg: ha még egyszer egymásba botlanánk, úgy összetörlek, mint ezt a babát itt a szőnyegen – kapott a nő téglavörös hajába.

Herczeg Kata ijedten hőkölt hátra, és a haja Ádám kezében maradt.

– Nini, paróka!

A nő feje csupaszon fehérlett. Nem nőtt azon már egy árva hajszál sem. Fejbőre száraz, rajta szürke foltok, valamilyen gomba- vagy egyéb betegség nyomai.

A férfi megzavarodva pillogott. Hirtelen elfogta a szégyen és a szánalom. Még mondani szeretett volna valamit, végül csak legyintett. Belenézett egy babába, hogy ízzé-porrá törje.

De már összetört baba volt.

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Kötetlenség

Lelkünk, ha megszabadulhat a testtől,
tükörsima vizek fölött lebeg.
Nem törődik vele, hogy szürke lett
körötte minden. A volt emlékekről

nincs tudomása, nem kell visszatérni
a múltba. Nincs múlt. Se jövő. Csak szárnyal
az ismeretlenség felé magában.
Száll, száll. Soha többé nem kell átélni

az utolsó kockáig léte filmjét.
Egy dolga van, hogy messze jusson innét!
Messzebbre, mint az elképzelhetetlen

nagy messzeség, ahol a vég kezdődik,
és többé semmi meg nem ismétlődik;
nincs értelmes és nincsen értelmetlen.

Szól a dob

E föld fejedelme elégyt szívvel
veri dobját. Több milliárd rabszolga
táncol; a nagy démoni táncot ropja
patkány-szín arccal, görbülő gerinccel.

Még egy se tudja, hogy e táncnak nincsen
vége. Ugrálnak, egyre magasabbra,
egyre vadabban pörögnek a dobra;
nehéz fejük előre, hátra billen.

Némely a szilajságtól kimerülten
megbotlik, s mert a lépést is elvétí,
a lábak közé zuhan a porfüstben.

Ám a többit, mintha semmi se történt
volna, (mint valami otromba őslényt)
a dob, a dob, a szörnyű dob vezérli.

Van remény

Bukásunk mindörökre szól, és mégis
reménykedünk. Lehet feltámadás.
Ha megtérünk, megszelídül az ég is,
begyógyul a gyilkos kígyómarás.

Rettegésünk helyébe visszatér
régi bizalmunk, és vasárnap délben
az almafák között, a zöld ösvényen
elénk tárulkozik a tiszta tér.

Akkor nem félünk már az éjszakától;
érezzük, ma nekünk ragyog a hold,
sőt holnap új nap fénylő tüze ég

miértünk, új táj integet felénk.
Közülünk senki nem lesz már halott,
és rossz lelkiismeretünk se vádol.

B. TÓTH KLÁRA

Tehéncsorda

Ahogy vonultak a tehenek, reggel hétkor behallatszott a kolompszó a konyhába, mentek ki a legelőre, este hétkor vissza, a kolompkoncertre minden gyerek a kapuba rohant, el nem mulasztottuk volna a csordát.

– Megjöttek a tehenek, megjöttek a tehenek! – kiáltoztuk, mintha nem látnánk őket minden áldott nap. Dudok bácsi hajtotta őket két pulija segédletével, állat-és gyerekszerető pásztor volt, neki magának is volt 14 gyereke, egyik dudokabb, mint a másik.

Legjobban a kis borjakat szerettük, ahogy nyurga lábakkal szaladtak terjedelmes anyjuk mellett, friss, göndör szőrük fényesen csillogott a rosszul öltözött asszonyságok gyülekezetében. Nyakukban a kicsi rézcsengő üditően csengett a kolompozás hangzavarában.

Hazafelé a tehenek időnként betévedtek a parókia nyitott kapuján, körbesétálták a fehérre meszelt kövekkel körberakott virágágyást, az öreg diófát a kerti asztallal, megbámulták a házi gyártmányú fa hintát, ahol sokszor fürtökben lógtunk, hisz egész gyereksereg hintázott rajta, máshol nem lévén a faluban játszótér, csak a libaszaros pázsit, sokszor felismertük a hívatlan vendégeket:

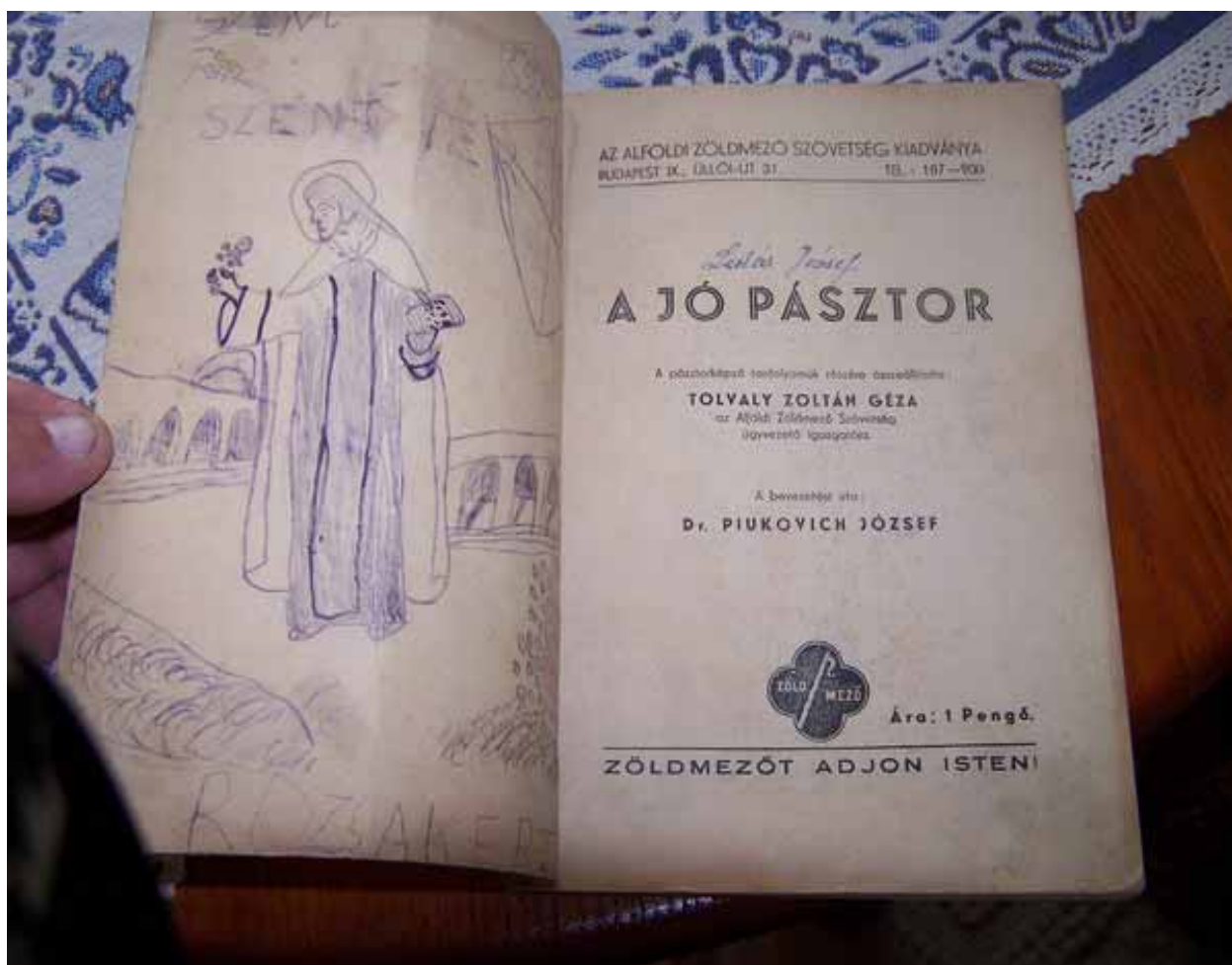
– Nézzétek, ez Böske, a Julcsa néni tehene!

– Ez meg Julcsa, a Böske néni tehene – viccelődtünk, míg a marhák bambán méregették a sok gyereket, rázogatták a fülüket és lassan keringtek a kerti körúton, amit a sánta harangozó, Borissza Pista bácsi rendszeresen felsöpört a gallyseprűvel, nehogy kiüssön a gaz, ringatózott alattuk degeszre tömött tőgyük, ellentétes irányban lomha testükkel, ez a furcsa diszsonancia, hozzá a kolomp harmadik irányú mozgása mindig lebilincsel, mint a Duna hullámai, mikor egy forgónál a gőzhajó-keltette hullámok összeütköznek a szél-korbácsolta víztarajokkal, amitől szabályos hullámszobrok keletkeztek, majd elmúltak, mint egy performance – mert a reggeli és esti csordajárás között még két fontos elfoglaltságunk akadt: minden délelőtt és délután lerohantunk a Dunára integetni a hajóknak és teli torokkal biztattuk őket a partról:

– hajrá Kossuth, hajrá Kossuth, vagy hajrá Táncsics, hajrá Rákóczi – ez a három gőzhajó járt akkoriban, válaszként hatalmasat tülkölt a fehér kémény, kifújta a gőzt, hogy zengett belé a völgy, mintha megköszönné a biztatást, az utasok meg nevetgélve visszaintegettek a tetőteraszról, ahol limonádéjukat kavargatva üldögéltek. Így legalább ezt a három történelmi nagyságot megtanultuk már ovodás korban, a nagyobbak meséltek róluk. Aztán futottunk vissza, el ne mulasszuk a hazatérő csordát.

A hozzánk tévedt tehenek sose találták meg a kijáratot, úgy kellett hajtani őket: -ne te, ne, hajts ki, hajts – üvöltöttük kórusban, ahogy a tehénpásztortól hallottuk a vezényszavakat – máskor bátyámék a barátokkal ráugráltak a csorda utolsó állataira, disznókra, kecskékre, bárányokra, néha a tehenekre is, versenyeztek, kit visznek messzebb. Szegények rohantak végig a falun a rakoncátlan terhekkkel, a csengők, kolompok eszeveszetten hirdették a hadiállapotot, míg levetették őket valamelyik útszéli árokba, és így megzavarva a beidegződött útvonalat, más portán kötöttek ki, bemenekültek az első nyitott nagykapun, amiből mindig nagy ribillió kerekedett. A gazdák futkoshattak faluszerte jószágaik után, mások meg tanakodtak, kié a tehén, melyik istállóból való, hova hajtsa? Aztán csak kitesékelték a nagykapun, hátha hazatalál.

Nyaranta odajárunk a festőtáborosaimmal, el nem mulasztanánk a csordát, belefestjük őket a tájba, ahogy békésen legelésznek a réten, visszaidézve egy letűnt kort, amikor az emberek még közösségben éltek, bár mára már alig maradt néhány tehén, és a pásztor azóta biciklivel jár a nyomukban.



Jó tanácsok pásztoroknak, és egy marcipánból készült emlék



PRIBOJSZKY MÁTYÁS

Egy tanyaközpont iskolája

Az öreg tanító gondosan bezárta maga mögött az ajtót, és a csüggedten várakozó szülőkhöz fordult:

- Ezt a kulcsot most leteszem ide a lépcsőre, a lábtörlő alá. Egy halott iskolába jóérezésű pedagógus nem teszi be a lábát. Polgármester úr, mostantól azt kezdenek vele, amit akarnak. Lebontathatják, vagy eladhatják. Mindegy. Kocsmának talán még jó lesz.

- Ne engem okoljon - tiltakozott elkeseredve a fiatal polgármester. - Az iskola megszüntetését felülről rendelték el. Megmondták, nincs rá pénz, egy fillért sem adnak, a helyi erők meg... a tanító úr legalább úgy tudja, mint én. Mit tehattünk volna mi, képviselők?

- Nem is magukat hibáztatom, fiam, hanem a világot, amelyben élünk. No, anyukák, apukák, Isten velük! Mától nincs iskolája a falunak, így tanítóra sincs szükség. Elköltözöm.

- Nem úgy van az, tanító úr - lépett közelebb a nagy bajszú Kántor Lajos. - Nem kívánhatják, hogy naponta tíz kilométert gyalogoljanak a gyerekeink. Mi lesz velük télen? Ott fagynak meg az ártatlanok az árokparton. S ha esik? Hová bújjanak?

- Úgy látszik - fakadt sírva egy fejkendős asszony -, egyesek azt szeretnék a városban, hogy a szegény parasztember gyereke maradjon meg butának, cselédnek. Másra úgyse való. Hát megint itt tartunk? Szabad így gondolkodni?

A polgármester igyekezett nyugtatni a kedélyeket:

- Értsék meg, kiszámolták, hogy negyvenhét gyerekért nem gazdaságos fenntartani az iskolát. Víz, villany, fűtés, a pedagógusi fizetés... Miből? Ha egyszer nincs.

- Majd összeadjuk! - mordult közbe Kapás János. - Felajánlottuk már múltkor is, amikor itt járt a nyakkendős Sente Pál, de csak nevetett. Így van? Hallhattátok!

- Nem nevetett az ki senkit, lehet, hogy csak szégyellte magát - csitított a tanító. - Bizonyára ő se örömeben mondta, amit mondott. Neki is parancsolnak. Ő is közülünk került el, nem igaz, hogy saját egykori iskolája ellenségévé váljék.

- Akkor menjünk oda, ahol elrendelték - zúgtak fel a szülők. - Hátha akad egy épeszű ember, akivel szót érthetünk. Nem csak Sente Pálok vannak a világon.

- Szóval akkor vállaljuk a pénzgyűjtést? - fújta a magáét Kapás János. - Ki vállalja? Emelje fel a kezét. A karok egyszerre lendültek a magasba. Senki sem akart kimaradni, ha a saját iskolájuk megmentéséről van szó.

- Szép! - mondta a tanító. - János, maga éktelen rossz gyerek volt, de emberként ma jelest kap tőlem. Meg a többiek is. Azonban hiába tanítanánk, nem adhatnánk ki hivatalos bizonyítványt. Annyi, mintha nem járnának iskolába a gyerekek. Meg is büntethetnek bennünket.

Most egy fürge, értelmes arcú asszonyka furakodott előre. Kezében borítékot tartott, hangja elcsuklott a lámpaláztól.

- Írtam a televízióknak. Eddig nem mertem elmondani senkinek se, az uram megtiltotta. Azt válaszolták, legyünk nyugodtak, a bezárás napján itt lesznek. Minden percben megérkezhetnek.

Mintegy válaszként, fekete autó kanyarodott az iskolához vezető zötyögős útra, hangos dudálással.

- Már itt is vannak! - kiáltotta diadalmasan az asszonyka.

Ám csalódnuk kellett: az autóból nem a tévések szálltak ki, hanem a rettegett Sente Pál, a megyei atyaisten. Ő is borítékot szorongatott, kezében lengetve.

- Ki volt az a félkegyelmű, aki levelet mert írni a televízióknak? - ordította még a kocsiból.

- Én voltam - lépett előre bátran az asszonyka. - S ne nevezzen senkit félkegyelműnek, mert megjárhatja. Inkább azoknak mondja, akik ezt az embertelen törvényt hozták.

- A helyi önkormányzat szuverenitása... - szónokolt Sente.

- Elnézést - szakította félbe a polgármester -, mi nem akartuk megszavazni a bezárást. De azt mondták, ha sokat tévovázunk, még rosszabbul is járhatunk, elveszik a buszjáratot. Tessék, itt van a többi képviselő, kérdezze meg.

- Füttyölök rá! - pattogott Szenté Pál. - Engem csak az érdekel, mit szól a világ, ha megtudja, hogy itt rendetlenség van, meg lázadás. Vegyék tudomásul, az lesz, amit én akarok. Adok én maguknak televíziót, de nem köszönik meg!

- És a gyerekek? - kérdezte csöndesen a tanító. - Ők sem érdeklik? Hát nem érti, hogy egyszerűen kivihetetlen a városi iskolába való bejárásuk? Itt szegény emberek élnek, kérem.

- Oldják meg, ahogy akarják - vágott vissza pökhendien Szenté Pál. - Akkor gondolták volna meg, amikor erővel önálló falut csináltak a tetves tanyaközpontjukból. Nagyzási mánia!...

- De hiszen éppen ön hozakodott elő annak idején a javaslattal - tárta szét karjait az idős tanító. - Akkor még a két fia is idejárt, nem emlékszik? Sőt ön és a szülei is ebben az iskolában tanultak meg írni, olvasni, számolni. Vagy ezt is elfelejtette? S én még védtem itt magát, amikor tanyáról tanyára járt agitálni!

- Fogja be a száját, vén szamá! - rivallt Szenté Pál a tanítóra. Már-már úgy tűnt, nekimegy dühödteben, amikor egy érces hang hallatszott a fejek fölül:

- Köszönjük, vége, ennyi! Felvétel leáll!

Mindenki hökkenten nézett a hang irányába. Az épület lapos tetején két idegen férfi hasalt, egyikük kezében tévékamera - onnan integettek le mosolyogva.

Szenté Pál olyan fehér lett, mint az iskola meszelt fala.

- Az istenit!... Kicsodák maguk, hogyan kerültek ide?

- A televíziótól vagyunk - mondta a híres riporter, miközben gyorsan kászálódta le a tetőről. Öten is ugrottak, hogy segítsenek. - Megkaptuk Ángyán Lászlóné asszony levelét, és érdekelt bennünket a téma. Igaz, arra nem számítottunk, hogy ilyen nagyszerű előadásban lesz részünk. Köszönjük szépen!

- Nem járulok hozzá... - dadogta verítékes homlokkal Szenté Pál, de a riporter megállította.

- Sajnálom, egyenes adás volt. Az egész ország hallott mindent. S ha ez a botrány eljut az illetékesek fülébe, hát mit mondjak, nem szeretnék a helyében lenni, uram.

Szenté Pál haragtól tajtékozva hápogott, aztán megfordult, bevágta magát a kocsiba és elporzott. Még hallani lehetett, amint öklét vadul rázva, kiabálja:

- Ezt még megemlegeti valaki! Majd én megmutatom...!

- Nem is volt bekapcsolva! - mutatta fel vigyorogva kameráját az operatőr, majd ismét a riporter vette át a szót: - Érdekes, egyesek jobban rettegnek a nyilvánosságtól, mint ördög a szentelt víztől - nevetett, aztán elővette a mikrofont:

- Tanító úr, azt hiszem, kezdetjük a beszélgetést...

DOBROSI ANDREA

Homályból

Leválnék rólam szó midőn elérlek,
itt se véd a pólya végletig csak úgy...
vén idő vet évet követni Téged,
s erre járva olykor szívem ellazul.

De visszarántva dobban újra értem,
súgja még, a munka vár, az ostromom,
bőköd megint az ujj: elő a vértem,
most homályban ér a titkod – ápolom.

Sötét pecsétje sújt vagy irka színes,
az inga jár, de változó ütemre;
vallj az égbe, taktusod közé szeress,
mint vonalra vedlik át szünet jele.

Az értelemben látni vívok harcot,
Te lent is fent is várt magad szakajtod.



Akár az égi harangok

ELBERT ANITA

Csillagfa

Elhaladnak mellettem
A percek, akár a nikkell
Szamovár. S ma csillagot
Álmodtam, nagy, sárga,
Lángos égitestet, melyről
Azt hittem, örökkévaló.
A csillagokhoz mérve
Egy rebbenés az életünk,
S mily magasan reptetjük
Szemünket, pedig a csillag
Mi magunk vagyunk.
Mikor megszületünk,
Erősebben ver egy csillag
Szíve, s vakító fényt lövell
Magából, ám amint
Az ember meghal, vele
Pusztul el a csillag fénye,
S így kihunyva, példázza,
Az élet fája ébredt fel
Benne, s volt valaki, ám
Már nincs, a csillagfa
Gyökerestől kiveszett.
Azonban a csillagfának egy
Része örök, a veretes szíve,
Mely, mint metronóm,
Lélekhangon ott dobog
Hevesen az Isten szívében.



A nagyapa faragta "román szánkós" favágó

HÖRÖMPŐ GERGELY

A délibáb nem látszik közelről

Álmomban jött velem
a vasfejű, ceglédi parasztyerek,
drága apró nagyapám.
- A pócsmegyeri lila ég
betakarta már Leányfalut,
és csendesen elnézegettük,
ahogy a felhő tovafut.
Már elmentek a lányok,
kezükből énekeskönyvön virággal,
a Kisdunának szőke habján
széttért az esti halk madárdal.
Kétségek gyötörték őt is,
de harsány hangú nagy remény
éltette mindig s messzire néző
szemén, arcán, tekintetén
ott tükröződött, ahogy mondta;
Csak türelmesen, gyermekem,
mert van jövő és van igazság.

- A délibáb közelről sose látszik.



Érdekesség: finn rénszarvaspásztor baltája

BEMUTATJUK

Glázovits Sándor

kolomp, csengő, pergő, juhászkampó és pásztorbot gyűjteményét

A Honton élő Glázovits Sándor több mint másfél évtizede dolgozik a Hont-Tsitári Arbu-Kft tanyáján. Elsősorban állatokkal foglalkozik, ám mindenféle gépet is kezel, így a fűkaszáttól kezdve a teherautókon, rakodógépeken keresztül a lovasszekérig mindent hajt, ha a sors és a főnöke erre kéri. Én magam is úgy ismertem meg Sándort, hogy két évvel ezelőtt a Nagy Honti-árvíz idején a homokot és a zsákokat szállította teherautóval és erőgéppel a helyszínre, a vízzel elöntött utcákba. Pihenésként jót beszélgettünk a munka közben s azóta tervezem, hogy bemutatom a Börzsönyi Helikon olvasóinak az akkor említett gyűjteményét, de erre sajnos csak most kerülhetett sor. Igaz, mindennek rendelt ideje van, nem tudhatom, hogy miért csak most, de végre sikerült elmenni hozzá, s lefotózni azt a sok csodát, amit eddigi élete során összerakott. Az idei honti falunapon már kipakolta gyűjteménye legszebb darabjait, s őt magát is meglepte a hatalmas érdeklődés. Ráadásul egy-egy ilyen kiállítás arra is jó, hogy mindenki elgondolkodjon, „nekem is van valahol otthon egy ilyen darabom...”, s ha Sándornak szerencséje van, akkor az a darab méltó helyére, az ő gyűjteményébe kerül! Ott van a legjobb helye a környéki pásztorok kultúra egyes darabjainak, mert ő a gyűjtés mellett a történetekre is kíváncsi, s kéréstelenül is sorolja az egyes tárgyak volt tulajdonosáról a történeteket, illetve azt is, mire, kik és hogyan használták azt a tárgyat. Több készítő is "dolgozik" neki, így pl. a kemencei Gyenes Tamás is adományozott a gyűjteménybe egy szépen faragott-karcolt pásztorbotot. Meglepődtem magam is a gyűjteménye gazdagságán, s azon, milyen szeretettel fog kézbe egy csengőt, szinte gyermeki örömmel tudja fogadni az ajándékokat, a csengőket, kolompokat, szíjakat, s minden egyebet, amit pásztor, juhász, vagy gulyás ember használ, vagy használt egykoron. De található gyűjteményében patrac, lószerszámok, ostorok, tülkök, bikacsök, ökörpatkók, késtokok, bikák szarva végére való réz dísz, sajtár, tejeskannák, tejmérők, és a nagypapa féltve őrzött fafaragásai is!!

Gyűjteménye egyelőre a nagyközönségnek nem látogatható, több szalon is szervezi a falumúzeum, vagy egy magánmúzeum alapítását. Meglévő tárgyaiból már egy szép, állandó kiállítást nyithatna, ám külön helyisége egyelőre ehhez nincs. De ami késik...

Remélem, ha a pásztorok kultúrát elismerő és szerető „illetékesek” is látják majd ezeket a fotókat, akkor megmozdul valami ez ügyben, s épp a kellő pillanatban és a kellő mértékben kap majd segítséget Sándor ahhoz, hogy ez a szép álma megvalósulhasson.

További munkájához sok sikert, kitartást és gyűjtőkedvet kívánok, Önöknek pedig tartalmas szemlélődést a népi kultúra eme csodálatos szeletéhez! A Szerk.















CSÁKY KÁROLY

Emléktáblák, emlékhelyek az Ipoly mentén

Zs. Nagy Lajos-emlékek Zsély községben

A szülőföldről

Zsély község nagyobb település a Kürtös-völgyében, a Cserhát és a Korponai-hegyvonulat közé szorult dimbes-dombos vidéken. Nógrád eme szögletének igen gazdag történelme van: az Óvár dülő környékén például már a kőkorszakbeli népek is megtelepedtek, s felbukkantak itt a kelták, az avarok és a szkíták is. Az Isten-hegy neve pedig valamiféle szakrális jellegre utalhat. A helységet a régészeti irodalomban az itt feltárt hatalmas avartemető tette ismertté. A mintegy 850 sír feltárása épp Zs. Nagy Lajos költőnk jó barátjának, Böhm József amatőr kutatónak köszönhető.

A honfoglalás után a település birtokosai a Balassák ősei voltak. Aztán a Koháryaké, majd a Zichyeké lett a birtok. A ma már egyre jobban romosodó szép barokk-klasszicista kastélyt gróf Zichy Ferenc győri püspök kezdte építtetni 1772-ben.

A Zsélyhez közeli, akkoriban Szklabonyához tartozó Karikás-pusztán született 1935-ben a kiváló magyar felvidéki költő és író, Nagy Lajos. Édesapja, a falu híres citerása a gépekhez is értő urodalmi kovács volt a pusztán. A község határában található a valaha gyógyvizéről és Anna-bájlairól híres Sósár-fürdő, ahová hajdan Mikszáth Kálmán is át-átrándult a szomszédos Szklabonyáról.

Zs. Nagy Lajos, a vidék jeles szülötte

Nagy Lajos, a „nyolcak” antológiájában szereplő költő önállóan az Ének a tisztaságról című kiadványával mutatkozott be. Második kötetével, a Térészonnyal (1968) már a szlovákiai magyar költészet élvonalába emelkedett. (Szeberényi, 1997:229) Jelentős munkája az Üzenet a barlangból és az Isapur dalai című versekötete is. A Cudar elégia válogatott és új verseire jellemző a fanyar humor, az irónia és a bölcs önironia. Mint Szeberényi Zoltán írja: mindez sok hívet szerzett számára, s ő volt talán a bársonyos forradalmat megelőző évek legolvasottabb szlovákiai magyar költője. (1997:230) Jelentős költői teljesítmény volt a Nagyképtlenségek és az Édeni vihar című kötetek versanyaga is. Tózsér Árpád említi ennek kapcsán, hogy Zs. Nagy Lajos volt az első költőnk, akit a város tett igazán költővé, eszméletebe a város épült bele akkor is, ha ezzel az adottsággal kezdettől fogva harcban állt. (In.:Szeberényi, 1997:230)

Szólnunk kell Nagy Lajos prózai munkáiról is. Már prózai írásainak első kötetében, az Emberke, küzdj! – ben mondanivalója a satíra, a groteszk, az irónia a keserűdes önarckép mellett életbölcselettel színezett társadalomkritikává mélyül. (Szeberényi, 1997:230) Izgalmas, élvezetes és tanulságos írások találhatók a további kötetekben — Rendetlen napló, Az elpárolgott fazék, Szárnyas történetek — is. Gyermekversei — Megfogtam a tündér sarkát, Hamu Laci és az Eretnek – ugyancsak jelentős alkotásnak számítanak a maguk műfajában.

Nagy Lajos, aki hosszú időn át Pozsonyban élt, sosem volt hűtlen szülőföldjéhez. Riporterként gyakran megfordult tájainkon, több szép tájverset, a szülőföldet megidéző költeményt is írt. Zsélyhez pedig kimondottan ragaszkodott. Hisz itt nőtt fel, itt járt iskolába, itt kezdett tanítani, ide tért meg oly gyakran szüleihez, itt élt betegségében öreg édesanyjával, e falu földjében alussza örök álmát. 2005-ben hunyt el a nagykürtösi kórházban. Még láthatta azt a monográfiát, melyet Dusza István írt róla.

Zs. Nagy Lajos- emlékek a faluban

Áll még Zsély községben az családi ház (220.sz.), melyben hosszú időn át a költő szülei laktak. Ide járt haza oly gyakran az édesanya szeretett gyermeke. Időnként itt dolgozott és alkotott, itt találkozott barátaival, rokonaival és ismerőseivel. Itt töltötte utolsó éveit, beteg napjait is. A házat nagyrészt maga az édesapa építette; alakította a telket kelemessé, hangulatossá. Sajnos, egy szerencsétlen végrendelet következtében nem sikerült itt kialakítani a tervezett emlékhelyet és alkotóházat. A Zsélyi-porta egyelőre magányossá vált: csak vaskerítése, a még mindig termő szőlőlugasa s a kapu közelében álló öreg körtefája vigyázza azt. Zsélyben, a Zichy-kastélyban kapott helyet a Victoria Kultúregyesület Helytörténeti és Néprajzi Múzeuma. Ennek része az egyik szobában elhelyezett Zs. Nagy Lajos- emlékkiállítás. Néhány értékes relikvia, fotó, kiadvány, levéltöredék, dokumentum látható itt. Köztük a költő kis íróasztala, Consul írógépe (melyet Szabó Endre balassagyarmati barátjától kapott), rádiója, szemüvege, tollai, ceruzái, görbebotja stb. Dokumentumértékűek a falon elhelyezett fotók is, melyek felvillantják az életút legfontosabb állomásait. Főleg az utolsó évek képei, a költőt az édesanyjával együtt megjelenítő felvételek meghatóak. Őrzik továbbá néhány kézírását, utolsó leveleinek egyikét. S helyet kaptak a költő-író köteteinek példányai, a családi okiratok darabjai, a ház egyik fészülete, Zs. Írószövetségi tagsági igazolványa stb. Félő azonban, hogy ez az anyag is elveszhet, ha egyszer az egyesület gyűjteményét kiköltöztetik a már idegen tulajdonban lévő kastélyból. Megilletné hát mindezt s az egyesület gazdag anyagát egy állandó hely, ahol az irodalmi hagyatékot is bővíteni lehetne.

Nem messzire innen, a Sósári út melletti temetőben, a kerítés közelében láthatjuk a költő sírhelyét. Korán elhunyt öccse mellé temették őt 2005-ben. A Kürtös című regionális lapban írták halálának ötödik évfordulóján az alábbiakat: „Bár öröklétében türelmesen, még mindig szerényen várja, hogy író társai, tisztelői, barátai, akik temetésén nagy szavakkal emlékeztek róla, méltóbb emlékhelyet állítsanak neki dőledező fakeresztjénél”. (2011/10) Azóta a helybeli Victoria Kultúregyesület – Böhm András kezdeményezésére – egy új, kis vastáblával megjelölt fakeresztet állított a költőnek, hogy így legalább a nyughelyet megtalálhassák a zarándokok.

Ugyancsak a Victoria Kultúregyesületnek köszönhető az az emléktábla, amely a kultúrház falán áll, emlékeztetve az itt megforduló idegent is a falu jeles személyiségére, az ismert és rangos felvidéki magyar költőre. A fekete márványtáblán ez kétnyelvű szöveg olvasható: „Zsélyi Nagy Lajos/ 1935-2005/ szlovákiai magyar író és költő,/ a falunkból indult a világba/ és ide tért örök nyugalomra/ Victoria Kultúregyesület, 2010”.

Búcsú Zs. Nagytól és falujától, Zsélytől

2010-ben készült hát az említett tábla, a halál évfordulóján. A temetésen 2005-ben magam is ott voltam, s nem sokkal utána így emlékeztem rá a Kürtös című havilap júniusi számában:

Ismét meghalt egy magyar költő: az északi géniuszok „cudar elégiása”, Nógrád jeles fia, a humor és a satíra mestere; Mikszáth falubélije, a zsélyi kovács jó értelemben vett tékozló gyermeke, idős édesanyjának búsképű magzatja, szarvasokkal csatázó legénye. Már jó pár éve elhalkultak „isapur dalai”, nem üzent mesterük barlangjából, csak szomjazott oázisában. Elmaradtak az Úrhoz szóló fohászok, hisz meghallgatta már könyörgésünket a Mindenható: adott nekünk „minisztereket, hóhányókat és zongorahangolókat”. Igaz, a „fülcimparángtatástól és a nyelvátültetéstől” a mai napig nem mentett meg bennünket. S „tüskés a mi sorsunk” továbbra is. Ám most már valóban „fényes küszöbére” ültette Zs. Nagyot az Isten.

Reméljük, az a bizonyos névjegy is szivarzsebébe került Lajosnak. Az Úr jó értelemben vett névkártyájáról van szó, mellyel a költő beléphet az örökkévalóságba. Mert megérdemli ezt ő, hisz a mindenséggel s önmagával is dacolva tűrte a rá mért szenvedést. S úgy volt az Istennel, akárcsak Balassi, Ady vagy József Attila. Ahogy egy költő lehetett. Aki valahogy mindig készült a nagy útra, de sosem mondott le a sorsvállalásról. A humánus értékeit kereste fanyar humorával is. Egyszerre változott oázissá és hangos barlanggá, derűsen csipkelődő igazságkeresővé. Aki tudott örülni és vigadni, de érezte a veszélyt, a bekövetkező katasztrófát is. Megküzdötte a gyarló ember küzdelmeit, a mindennapok keserveit, a költők fájalmát.

Hiányozni fogsz nekünk, Lajos! Verseid, szatíráid már régtől hiányoznak. Igaz, amit megalkottál, mindig itt lesz tarisznyánkban; szellemed kesernyésen is beragyogja mindennapjainkat. Alkotásaid elvitathatatlan értéket képviselnek. Bohém mindennapjaid emléke erőt adhat a csüggedőknek.

Szenvedéseid látva, s azok miatt el-elkeseredve is olyan jó volt megállni néha Zsélyben. Örökké mosolygó idős édesanyádat s kicsi gyermekké vált pajkos nagyfiát figyelve a szülői házban, az ember mindig feltöltődött, s kezdett nem félni a haláltól. Felemelő érzés volt, hogy a búsképű lovag is optimizmust sugárzott a tekintetek mélyéből.

Kiürült egy családi fészek: nem szól benne a zsélyi kovács citerája, a költő édesanyjának csengő hangja; nem kínálják a vendéget foszlós pogácsával, mint egykor Mikszáth nagyszüleinél Ebecken. Nem küldenek verset innen a nagyvilágba, mert Zsély község díszpolgára elköltözött. Immár örökre, de úgy, hogy szelleme onnan fentről is beragyoghassa szűkebb és tágabb horizontját is a Felvidéknek. Mert szerette ennek népét, akárcsak Mikszáth a jó palócait a tót atyafiakkal együtt. Isten veled Lajos. Egyik versed sorai jutottak hirtelen eszembe. Most, hogy elmúlásod s hiányod még fel sem fogtuk, hadd idézzem búcsúzásul ezeket a sorokat:

„Elfogytak már a bárgyú látomások.
Váratlanul zuhog reám az átok.
Tavalyi szélben lépek, kék viharban.
Ezüst madarak sírnak a hajamban.
Langyos homály a részeg réteken.
A hegytetőn egy angyal énekel.”



A Zichy-kastély, ahol az emlékkiállítás látható (Csáky Károly felvétele)



Az elárvelt Zsélyi-ház (Csáky Károly felvétele)



Emléktáblája a kultúrház falán (Csáky Károly felvétele)



Fényképek a kiállításon (Csáky Károly felvétele)



Részlet a Zs. Nagy Lajos emlékkiállításból (Csáky Károly felvétele)



Könyvei és fiatalkori portréja (Csáky Károly felvétele)



Sírja a zsélyi temetőben (Csáky Károly felvétele)



Keményfa botok, kampók

PROGRAMAJÁNLÓ

1

„TEPLOMOK ÉJSZAKÁJA” NAGYBÖRZSÖNYBEN



AZ IPEL³ - IPOLY
EURORÉGIÓBAN
2012. Szeptember 15- én,
szombaton 9.30 - 22 óráig
A Kulturális Örökség
Napjai és a Szakrális
Művészetek
Hete alkalmával
„...az igazság szabaddá tesz...” (János 8:32)

9.30-tól MŰEMLEKVÉDELMI KONZÍLIUMOK a Római Katolikus Plébánián
Köszöntőt mond: *Antal Gyuláné* polgármester -- *Medgyes Tibor plébániavezető*

Verses köszöntő a Nagybörzsönyi Általános Iskola kisdíákjai előadásában
A SZAKRÁLIS TÉRRŐL és IDŐRŐL MIRCEA ELIADE NYOMÁN SZABADON
Levezető előadó: *Németh Péter Mikola*

A NAGYBÖRZSÖNYI TEMPLOMOKRÓL, mint az európai örökség szakrális tereiről
Előadó: *Köpczi Rózsa* művészettörténész

10 órától NAGYBÖRZSÖNY ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE ÉS KÖRNYEZETE
Formálódó falurendezési terv és a műemlékvédelem a 21. század első évtizedében
Előadók: *Fáy Daniél* építész (Ipoly Eu. Műemlékvédelmi és Területfejlesztési koordinátora)

Konczné Bognár Ágnes (Bp. KÖH ny. felügyelője) - *Batizi Zoltán* régész, Szobi Börzsöny Múzeum vezetője
Lehoczky József építőmérnök (Nagybörzsöny)

11.30-tól A SZENT ISTVÁN KIRALY – ALAPÍTVÁNY az Ipoly Mente Kultúrkörért
Nyílt kuratóriumi ülés: *Tizenkilencedik éve az Alsó- Ipoly - Menté Kultúrkör* egységesítése szolgálatában:
2011. évi szakmai-pénzügyi beszámoló + Közhasznúsági jelentés

Elnök: *Vágvölgyi Jenőné* ny. tanár > Ü. elnök: *Köpczi Rózsa* művészettörténész; Kuratóriumi tagok: *Bészabó András,*
Fazekas Pál, Hartung Ferenc, Németh Zoltán Pál, Sinkó János; <<< 12.30-tól „*Kő levest, vadat, halat, s mi jó*
falat...”: *Ebéd a Plébánián* >>> 14.30-tól NAGYBÖRZSÖNYI SÉTA > A FALU SZAKRÁLIS és

PROFÁN MŰEMLEKEINEK MEGTEKINTÉSE ahogy a helybéliek látják és látatják: *Köpczi Rózsa*
művészettörténész az EVANGÉLIKUS TEMPLOMOT, *Batizi Zoltán* régész a VIZIMALMOT és a BÁNYÁSZ
MŰZÉUMOT, *Bészabó András* festőművész a KÖZÉPKORI TEMPLOMOKAT mutatják be a jelenlévőknek. --
Nagybörzsönyből Kitelepítettek Emléktáblájának megkoszorúzása

ARS SACRA – MEGSZENTELT TÉRBEN és IDŐBEN

16 órától harangszóra litánia >>>>>>>>> a Szent István templomban
Szent Pál: A SZERETET HIMNUSZA -- *Fertetics Mandy* előadásában
„ÁTRAGYOGOTT A LELKEMEN A NAP”

Bészabó András festőművész kiállítása

Közreműködik: BARADLA TRIÓ (Pap Zsolt és Barátai)

17 órától **VII. ÉLŐ DUNAKANYAR ANTOLÓGIA** (+) Balaskó Jenő, Barna T.

Áttila, Bodor Hujbert Ágnes, Dobos Tas László, Györffy Ákos, Horváth Ödön, Karaffa Gyula, Kepes Károly, Ketykó István, (+) Klemm Pál, Karánsebesy Balázs, Konczek József, Oláh Zoltán, Madár János, Mandics György, Mile Zsigmond Zsolt, Németh Attila, Németh Péter Mikola, Pálfi Ágnes, Pécsi Sándor, Péter Péter, (+) Rózsa Endre, Rusvay Balázs, Suhai Pál, (+) Szabados György, Szabó Ferenc, Szilágyi Kiss Margit, Szűgyi Zoltán, Varga Klára, Virágh László -- a verseiket elmondják a jelenlévő költők és Németh Zsófia Nóra - Péter Pál

Közreműködik: **Virágh László** (ének, lant) és a **NAGYBÖRZSÖNYI PÁVA-KÖR**
Glázer Lászlóné, Frankó Andrásné, Klein Gyuláné, Krébesz Magdolna, Fiedel Gergelyné,
Pásztor Lászlóné, Ziman Magdolna, Weisz Imréné

18 órától **MYSTERUM CARNALE / TESTTÉ VÁLT HITITOK**

A Németh Testvérek Pilinszky Jánosra emlékeznek azonos c. kötetük alapján

19 órától Gyertyák gyújtása – Közös imádáság – Esti agapé a templomkertben



*Szervezik: Az IPOLY EURORÉGIÓ Határon Átnyúló Együttműködés és Tagszervezetei
Szent István Király – Alapítvány az Ipoly Mente Kultúrköréért
Nagybörzsöny Község Önkormányzata
a Római Katolikus, valamint Evangélikus Egyházközségek*

*Nemzeti koordinátorai: a Kulturális Örökségvédelmi Hivatala Társadalmi Kapcsolatok
Igazgatósága és az Arc Szakra Fesztivál szervező bizottsága*

Rendezői: Németh Péter Mikola 2600 Vác, Gombási u.34.III.em.11.

e-mail: ipolveu@freemail.hu > Mob:06-20/953-1932

Spangár estek

Irodalomról mindenkinek!

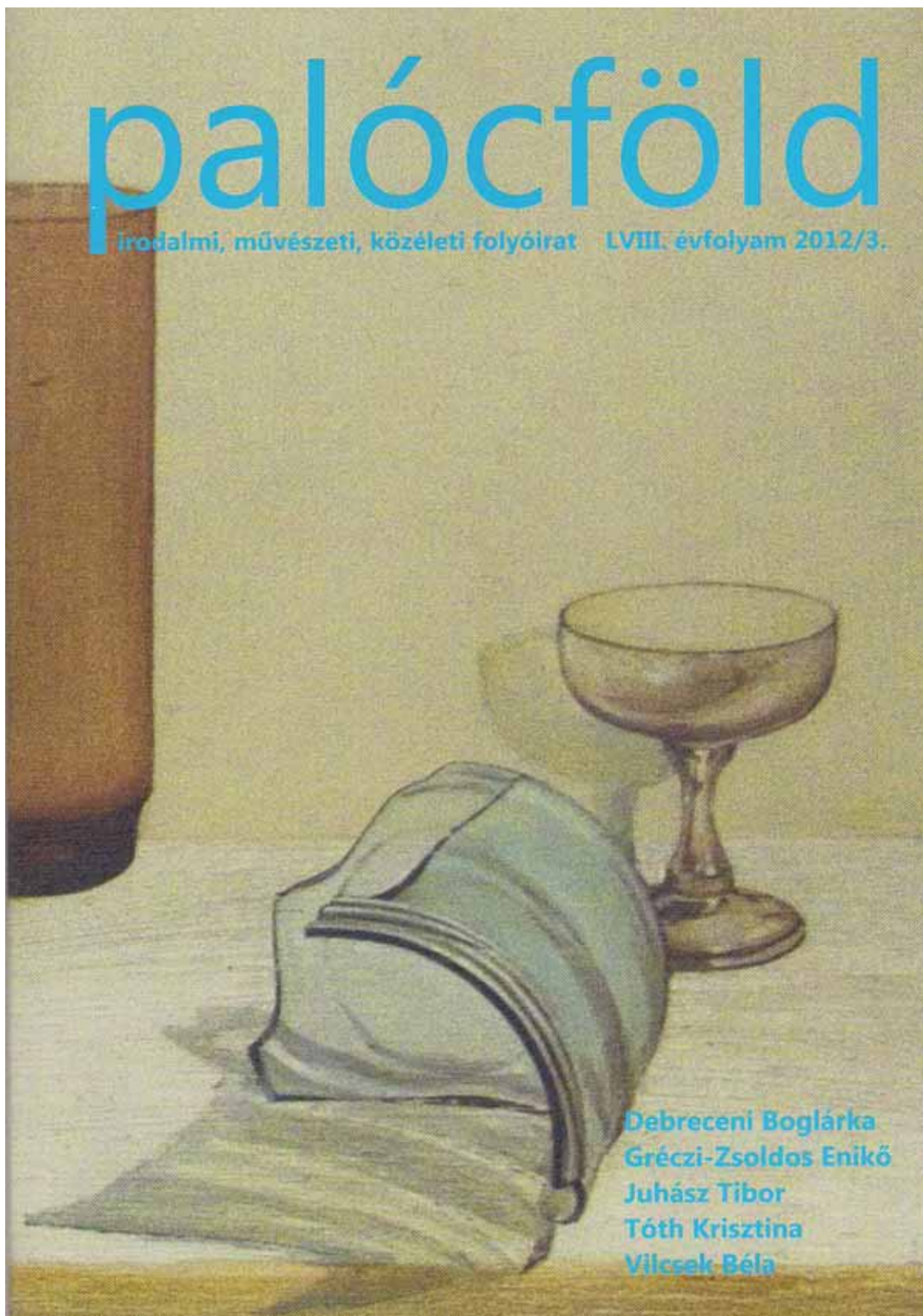
**A rétsági
Spangár András Irodalmi Kör
szeretettel vár
minden irodalomkedvelőt
2012. szeptember 13-án 17 órától
a könyvtár olvasótermébe
felolvasó estjére
bemutatkozik
Kerekes Tamás**

2651 Rétság, Rákóczi út 26., Pf.: 24.
Városi Művelődési Központ és Könyvtár
Telefon: 35/350-785

KÖNYVAJÁNLÓ

palócföld

irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat LVIII. évfolyam 2012/3.



Debreceni Boglárka
Gréczi-Zsoldos Enikő
Juhász Tibor
Tóth Krisztina
Vilcsék Béla

TARTALOM

Város/kép		
● Kovács Bodor Sándor	Modern Chirico (fotó)	3
● Tóth Krisztina	Kedves Szüleim!	4
● Debreceni Boglárka	Elkallódott Pinokkiók	5
“kávéházi szegleten...”		
● Juhász Tibor	Egy történet / Kezdőpont	6
● Nagy Márta	Kegyelet / Pünkösdi királyság	9
● Madár János	Árva dimenziók / Törékeny csillag	12
● Illés Orsolya	Két gondolat közt	14
100/másod/percesek		
● Szávai Attila	A titokbolt	15
Próza és vidéke		
● Tandori Dezső	Triptichonalkalom (2) Három rajz (?)	17
● Ardamica Zorán	Örökországi	21
● Büki Mátyás	Nagyapám diófája / Végdugó	50
● Frideczky Katalin	A telefon	56
Kutatóterület		
● Papp Dénes	Záruló égbolt (Jegyzetek <i>A boldog ember és a Puszták népe</i> margójára)	60
● Vilcsek Béla	Kettészelt énekek (Madár János két költői korszaka)	69
Találkozási pontok		
● Nagy Csilla	Nyelv, szerep, család (Beszélgetés Grécsi-Zsoldos Enikővel)	81
Kép-tér		
● Gáspár István Gábor	Az ezerarcú hős fuzionista portréi (Ázbej Kristóf képzőművész visszatér/t)	84
Ami marad		
● Hajtman Kornél	A szövegtudomány lehetőségei (<i>Filológia és textológia a régi magyar irodalomban</i> Szerk. Kecskeméti Gábor, Tasi Réka)	87
● Grécsi-Zsoldos Enikő	“csak ezt foglalhatom szavakba” (Mezősi Miklós: <i>Aranycserép-darabok</i>)	90
● Petrőczy Éva	A dácsa Rómeója és Júliája (Mihail Siskin: <i>Levéregény</i>)	93

HÍREK

ATHÉNÉS HÍREK

Pásztón az Idősek Átmeneti Otthonában
Athénés képzőművészek alkotásaival
ismét megnyitotta kapuit a Zsigmond Király Galéria.

Megjelent „Athéné Almanach 2012” című kiadványunk.
2000 Ft-ért (Athénéseknek 1000 Ft-ért) megvásárolható.
Érdeklődni lehet: paszti.szabo@gmail.com

Csapó Lajos válogatott verseiből
„Szemen szedett” címmel jelent meg egy kiadvány,
amely a szerzőnél 1500 Ft-ért megvásárolható.

Szeptember 7-én pénteken 17.00-kor
VÁRAK – TÁJAK – NÉPDALOK
címmel dr. Fekete József és Nógrády Andor
kiállításának megnyitója látható Szécsényben,
a Krúdy Gyula Városi Művelődési Központ és Könyvtár
Szabó István Galériájában.

Szeptembertől folytatódik nyílt alkotói találkozóink
havi rendszerességgel megtartandó sorozata.
Helyszín: Ózon Ételbár (Pásztón, a központban, a zeneiskola mellett)
Időpontok (havonta minden második szombat du. 14.00-tól):
szeptember 08. szombat 14.00
október 13. szombat 14.00
november 10. szombat 14.00
december 08. szombat 14.00

2012. szeptember 28. péntek és 30. vasárnap között
őszii Pegazus Poéta Piknik a szurdokpüspöki Anna-ligetben.
Aki irodalmi pályázatunkra jelentkezett, meghívást kapott a piknikre.
Eredményt nem hirdetünk.

Kedves meghívásra Mindenszentek előtt
irodalmi csoportunk
bemutakozó előadást tart a hasznosi művelődési házban.

Felhívásainkra, rendezvényeinkre és programjainkra
minden érdeklődőt szeretettel várunk!
Érdeklődni lehet: athene.paszto@gmail.com
Részletek és egyéb információk: www.athenefala.hu

Tizedszer is szárnyat bont a Pegasus

Szurdokpüspökiben az Anna-ligeti Ifjúsági táborban

szeptember utolsó hétvégéjén, azaz

2011. szept. 28-29-30-án.



**A kortárs költők, írók és irodalomkedvelők
találkozója.**

Várunk szeretettel !

Kontra Mária Szolta

06 20 918 50 70

szvitaster@gmail.com

Csapó Lajos

06 20 80 60 40 9

csapolajos@gmail.com

BOZGOR ELIAN

Minimálok*

Ez (is) én voltam? egyszer?...

*Aki látott „belőle” egyet, az MINDET látta abban...
(Valami szólásféle, kicsit csúsztatva)*

Nénikéje, Zatyko Ilona szálazó emlékének

Hétforma kölyök, esketés... körül tolongó udvari-kerti vendéglet, a fiú mellett: nagynéni. Talán, könnyeket morzsolgat...

Csupa meghatott.

Azután vászonkupola alatt echó-skandáz a nekivadult szokás: „Csó-kot, csó-kot, csó-kot!...”

Zsenge asszonykánál is tör a mécs...

Mért sír?

Mért, mért... te, nagyokos... Hö. Mért?... Boldogságtól.

Nem azt kérdelem, mitől, hanem azt, hogy miért...?

A lányok életének legboldogabb pillanat az, amikor bekötik fejüket; hogy férjhez mennek.

De akkor, mégis...

Hallod-e! taknyos... Felejtetted már, hogy mit kaptál, amikor azt mondtad, hogy láttál az udvaron?... meztelenül. Hogy mosakodtam... láttad... láttad a mellemet.

Nem, én... izé; én, *mindent* láttam.

Haaa. Netán olyan az emlékezeted, mint a kiselefünté? Adok én neked!

(Nyakleves.)

De akkor...

Micsoda szemtelen kitartás, elvetelmültség! Rögtön abba hagyod! Hallatlan... Azonnal hagyd abba, különben úgy kupán váglak, hogy... Nahát!... Te ugratsz... Amilyen zsvány vagy, te azt se tudod már, hogy jártál akkor, amikor azon kötözködtél, hogy *nagyon is lehet különbség*: mindjárt és azonnal között. Tudod is te azt... Ez a *felnőtt filozófusok dolga*, érted?! Tudod, mi az, hogy filozófia?

Hát, a Teremtés és a...

Csend!... Honnan is tudnád...

(Megint ad egyet.)

Én csak azt kérdezem, hogy miért sír.

Te akartad! Rendben... Majd otthon számolunk...

* A szerző *Piszkozati (vegyes) füzetek*-jei közül

Minimálok-*

Vevők

Már hozzálátott ebédjének, s csak azért ment ajtóhoz, mert a kilincset nyomkodta valaki; valaki be akart menni hozzá. “Ez özvegy Godolné...” Meghagyta neki, hogy nyugodtan jöhet bármikor, ne zavartassa magát. De a kulcs ajtóban maradt; legalábbis úgy emlékezett. Ki másnak jutna eszébe, hogy nyitó-nyitogasson idegen lakásba...? Igaz, egyszer ő maga - a *Fehér Holló-ház*-ban (abban, amelyikben hosszú ideig lakott) - maga is (egy alkalommal) másik lépcsőházba keveredett; s ugyanazon az emeleten, amelyiken ő lakott, s mindjárt a lépcsőfeljárótól balra: kulcsait próbálgatta javában, amikor – bentől: “rányitottak”...

Tehát éppen ebédelt volna (már). A menü: féloldalán „natúr“, fél oldalán panírozott (sült) csirke, petrezselyem levélzöldjével szórt hajábakrumpli, savanyú uborka – amúgy kutyafuttában, mert mintha beindult volna a napi üzem, mely alig indul különben; menne a firkálás: az egészre még mézeskrémes és egy gyors jó citromos tea... igazán nem hiányolt most semmi vendéget...

Hölgyecske és apu ott állt folyosón, előtérben, bejárati ajtó előtt, amikor a kis ablakot nyitotta:

Itt vagyunk...! – mondta apu; s mintha ígéret volna, úgy szólt ez már: – Jöttünk... lakásnézőbe... Maguk adnák; ugye?...

Ezt?!... Bár, felőlem... nézhetik... - S tárta az ajtót; de aztán végig csak nyitott ajtónál beszéltek.

Már el is kelt?! – kérdezte csodálkozva, majdnem ijedten. S mintha csupa tanácsstalanság lett volna.

Ez?

Nem hirdették? – firtatta tovább, hitetlenül. - Öt-tíz perce beszélünk édesanyjával... lányomnak keresek egy jó lakást...

A lány – háttérben, szerényen. Haja lófarokban, sötét és fényes, olyan mint ő maga; kicsit telt, harmincas. Nagy nap ez neki... ünnepélyes pofika. Itt van előtte apu, hatvanasan, kicsit kövéren, alacsonyán, az idő “megkopasztotta” szegényt, de majd ő is kiszed néhány milliót az öreg szalmazsákjából, páncélszekrényéből, vagy csak közönségesen szólva: zsebeiből... Biztosan, van is neki...

Egyszer volt eladó, amikor megvásárolták. Vagy negyven éve... Kit keresnek?

Hát... – ajtó fölé tekintett... – Igen, a név... Helyes... itt lakik fia: Újvárosban...

Nem, nem; tévedés... A szerkeszti kórházban lakik, ott dolgozik...

Akkor lehetséges, hogy...?

Alighanem.

Erkélyes lakás, amelyiknek erkélye az udvarra néz...! – magyarázta volna – még mindig nem hisz füleinek.

Kedves uram!... Ennek a lakásnak az erkélye... az *Európai Unió Nyitott Autóműhelyére* esett...

Hogya-aan?! Mit mond! - apu visszahőkölt; nem értette...

A hölgyecske azonban átvett tőle minden aggodalmat.

Hogy maga milyen vicces! Haha... – Majd apuhoz fordult: - Az utca...

Á-á! É-értem... - majd kis szünet után: - Azt mondták telefonon, hogy jöjjünk be... ide; utca... házsám stimmel; és itt látom is, hogy... Tényleg nem ez?... Hát akkor, telefonáljunk egyet! – S máris markolászta a kis rádiótelefont. Hívás...

Igen, itt vagyunk... Milyen?... Igen... Ez az; de... Menjünk fel?... a harmadikra... Jó; jó. Indulunk. - Fejét vakargatta... - Ha nem, hát... akkor majd megyünk arra az öt másikra... Ne aggódj, kicsikém!

Köszönjük, és... elnézést... - fordultak felé egyszerre. S nekivágtak a lépcsőknek...

* A szerző *Piszkozati (vegyes) füzetek*-jei közül. Ezt az íráskautűdöt (Ok. e. 1?) ugyan fogyatéknak is lehetne nevezni...



Öntött csengők kilógó nyelvvel

E havi számunk szerzői:

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő
Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő
dr. Koczó József(Perőcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író
Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író
Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda, tanár, költő
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor
H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő, író, előadó
Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő
Szúk Balázs (Eger, 1960) Debrecen, középiskolai tanár, író, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
+3630-383-5385
+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@ gmail.com

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu
www.karaffagy.freewb.hu
www.karaffaboros.freewb.hu

Terjesztés kizárólag PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.



"Tessék csak, lássák csak..." (Életrajz Glázovits Sándor gyűjteményéből)